

Jelentések

az Akadémiai Könyvtár állapotáról

az 1945-1947

években

~~1945 - 1946~~

J E L E N T É S

a könyvtár 1945 - 1946. évi állapotáról

Ért a jelentést kész
résében Mészich János
főkönyvtárnok, valamint
résében az önkormányzat
társai közül Dr. Harlay
(Károly) Alice és
gábor sőt a berecskényi
tanár úr is.

Mészich János
főc.

T a r t a l o m j e g y z é k

	Oldal
I. <u>1945. első fele.</u>	
Budapest ostroma. Pusztulások a könyvtárban	1
Györkösy jelentése a könyvtár állapotáról 1945. első hónapjaiban	3
II. <u>A munka megindulása.</u>	
Nehézségek, erőfeszítések	9
Személyi ügyek, változások	10
Első munkák:	
Irattár, szakkatalógus rendezése	12
Első kutatók	12
Elrejtett értékeink felkutatása	12
Vigyzó-szoba takarítása	14
Elfalazott értékeink felhordása	14
Tatarozási munkák	15
III. <u>A könyvtár élete, működése az év második felében.</u>	
Nehézségeink:	
Fűtési bajok, munkahelyek kérdése, teljes anyaghiány	16
Épületkáraink	17
A VKM. ujjáépítési segélye	17
Pénzromlás	18
Sokrétű adminisztratív teendők	19
IV. <u>A könyvtár személyzete.</u>	
Ujbóli jelentkezések	20
Uj beosztottak	21
Igazolások. Rehabilitáció	21
Könyvtári megbeszélések, munkakörök	22
V. <u>A könyvtár forgalma, gyarapodása, állománya</u>	
Olvasók, kölcsönzők	22
Nyomdai köteles példányok	22
Adományok	23
A Nemzeti Kaszinó könyvtárának kérdése	23

A könyvtár állománya. Statisztikai adatok	24
Háboru okozta káraink számbavétele	25
A Hollós gyűjtemény	25
A jugoszláv jóvátételi igény kérdése	26

1946. január 1- július 1.

I. <u>Bevezetés: Infláció</u>	28
A könyvtár megnövekedett adminisztrációja	29
Az ujjáépítési segély felhasználása	29
II. <u>Helyreállítási munkák:</u>	
Üvegezés, asztalosmunkák	29
A duplumtár állványozása	30
A munka akadályai	30
III. <u>Belső ujjárendezés.</u>	
A munka menete. Eredmények	31
IV. <u>Külön feladatok.</u>	
A M.N.Muzeumban elfalazott 20 ládánk hazaszállítása	32
Nyugatra került értékeink visszaszerzése	33
A Nemzeti Kaszinó romépületében levő 10.000 kötet hazaszállítása. Nyireő jelentése	33
Az I-III. jegyzékben felsorolt fasiszta könyvek beszolgáltatása	39
V. <u>Személyi ügyek, változások.</u>	44

A stabilizáció ideje: 1946. második fele.

VI. <u>Épületkárok helyreállítása.</u>	47
Belső helyreállítás: Szakok rendezése; az elfalazott könyvek felhordásának befejezése	47
VII. <u>A könyvtár gyarapodása, állománya.</u>	
Cgerezviszony újból való megindulása	48
Nyomdai köteles példányok	49
Adományok	49
Akadémikusok munkáságának gyűjtése	50

Reklamálás	50
Vásárlás	50
Régebbi, eddig feldolgozatlan anyag	50
Statisztikai adatok	50

VIII. A könyvtár forgalma.

Látogatók, kölcsönzők	51
Tudományos kapcsolatok, felvilágosítások	51
Könyvtárközi értekezések, a VKM. könyvtár- ügyi törvényének előkészítése	52

IX. Munkaterv 1947-re.

52

A Magyar Tudományos Akadémia fennállásának 1945. első fele immár száz esztendejében a könyvtár állapotát fel-feltáró évi jelentésekben még soha nem kellett olyan fájdalmas és súlyos megpróbáltatásokról, veszteségekről beszámolnunk, mint a jelenlegiben. Utolsó jelentésem betervezése óta szegény országunkat olyan katasztrófa érte, amilyen történelmünk folyamán talán egyszer sem. Nyomában gyász és pusztulás járt. Bár kemény és lelkes kezek mindjárt nekifogtak az új élet alapjainak megteremtéséhez, mégis hosszú ideig tartott, amíg elszánt akarat és szivós munka új, biztató eredményeket hozott és - főképp az 1946. évi stabilizáció óta - az új fejlődés lehetőségeit megalapozta. Jelentésemben az Akadémia könyvtárát ért súlyos pusztulás, veszteségek mellett ezekről a biztató, sok lelkes munkával elért, szép eredményekről is beszámolok.

: : : : : : : : :

Az 1945. esztendő első havának végén az ország fővárosának nagyrésze már romokban hevert vagy éppen akkor gyult ki s borult lángokba, Illyés Gyula szavaival "mint izzó korona egy nép fején". Akadémiánk épülete is több súlyos belövést kapott, főlépcsőháza leszakadt, több terme kigyulladt, a könyvtárhoz tartozó u.n. Vigyázó-szoba, a Scheneck-lakás és más helyiségei erősen megrongálódtak, általában nehéz károkat szenvedett. Az ostrom végleges megszűntéig szó sem lehetett arról, hogy a könyvtárat megközelítsük, de már a Buda elfoglalása utáni első héten megkísérel-

Budapest ostroma. Pusztulások a könyvtárban

te dr. Györkösy Alajos, Akadémiánkban huszonöt esztendeje tiszteletdíjasként működő tanárképzőintézeti r. tanár, hogy a könyvtárat ért károkat megtekintse, számbavegye, a feladatokat megállapítsa és legelőbb is a romok eltakarítását megkezdje. Ezt a munkáját az ostrom utáni első hetekben azután nagy lendülettel folytatta, s munkájába, mihelyt a közlekedés a város távolabbi s budai részeiről ismét lehetségessé vált, bekapcsolódott Budapesten tartózkodó többi tisztviselőnk is.

Magam az Akadémiától légvonalban mintegy öt kilométernyire, a Tisztviselőtelepen Család-u.10.sz. alatt levő lakásomból március 4-én indulhattam először utnak, hogy a könyvtárat s az abban az ostrom okozta pusztításokat megtekintsem. Györkösy tanár ur kíséretében jártam végig minden helyiséget, s megdöbbenve, fájdalmas szívvel kellett látnom, hogy a tudománynak és a köz javának szentelt, nekünk oly drága épület minden részében magán hordja a lezajlott pusztulás nyomait. Tudtam azonban azt is, hogy a felemelkedésnek, újjáépülésnek egyetlen útja van: a lelkes, odaadó, áldozatos és türelmes munka, ez pedig tőlünk függ, reánk vár.

Megállapodtunk dr. Györkösyvel abban, hogy a következő hetekben, amíg a villamosközlekedés meg nem indul, hetenként egyszer-kétszer én is be fogok gyalogolni, hogy a legsürgősebb teendőket megbeszéljük, irányíthassuk, a tisztviselők pedig, akik túlnyomórészt Budán laknak, jelentkezésük után a lehetőségekhez képest bejárnak majd, és Györkösy tanár ur utasításai szerint résztvesznek a romeltakarítási munkálatokban. Már itt hangsúlyoznom kell, hogy bejárásuk és a könyvtárban való munkálkodásuk az ostrom utáni első hónapokban csak hősiességű erőfeszítéssel volt meg-

valósítható. A pinceélet hosszú hetei alatt teljesen leromlott szervezettel, a fővárosban fennálló súlyos élelmezési nehézségekkel küzdve - s e tekintetben az elszegényedett Akadémia még annyira sem tudott segítségükre lenni, mint az ujonnan meginduló üzemek, hivatalok tulajdoni része, ahol ezidőben üzemi ebédet szolgáltatottak ki a dolgozóknak - hosszú órákat gyalogoltak, amíg a Hűvösvölgyből vagy Óbudáról a Szabadsághidon át beértek munkahelyükre - és a végzett munka után ugyanaz a sok kilométernyi keserves gyaloglás várt rájuk. A Budára vezető hidak ugyanis, különösen a Margithid táján készített orosz pontonhid, igen gyakran órákra, félnapokra is le volt zárva, s ilyenkor a legjobb eset az volt, ha a kis szükségkompoknál csak 1-2 órát kellett várakozniuk, amíg rájuk került a sor.

Az újra meginduló munka ez első hónapjaiban a munka irányítása dr. Györkösy kezében volt. Szorgalmas és odaadó, önmagát semmiben nem kimélt sok fáradságát, melynek aránylag rövid idő múlva megmutatkoztak eredményei, Akadémiánk akkori megbizott elnöke is hálásan elismerte /vö. 217/18-1945.Kvt.sz./. A könyvtár ostrom utáni állapotáról és a benne 1945 április végéig végzett munkákról dr. Györkösy annakiidején részletes jelentést készített. Ezt a jelentést, mely hü képét adja az akkori súlyos helyzetnek, s mintegy bevezető ütepe 1945-46 alább tárgyalandó nagyjelentőségű munkájának, idemellékelem.

Györkösy jelentése a könyvtár állapotáról 1945 első hónapjaiban

Jm

Jelentés a M.T.Akadémia könyvtárának állapotáról az 1945.évi januári ostrom után.

a/

Ismeretes, hogy 1944. nyarának elején a budai Lánchídő táján robbant repülőbombák következtében a légnyomás a könyvtárnak is több ablakát betörte. Ezeket az ablakokat az Akadémia még az ősz folyamán újból bevágatta.

Az összes ablakok belső ablakszárnyai régebbi rendelkezések folytán már le voltak szedve és az ablakoktól távolabb voltak a könyvvállványokhoz odafektetve. A hidegebb idő beálltával ezek közül a levett belső ablakszárnyak közül azért, hogy az olvasóterem részben mégis használható legyen. A könyvtári munka a körülményekhez képest tovább folyhasson, az olvasóterem, a főkönyvtárnoki szoba és a köteles példányok szobájának belső ablaktábláit újból felrakattuk.

December elején rendőrhatalósági intézkedésre mindazokat az ablakmélyedéseket és benyilókat, amelyek a Ferenc József-térre és a Dunára néznek, ki kellett üríteni, vagy legalábbis olyan állapotba hozni, hogy egyes harcra cselekmények alkalmával a kilövést és a harcolók szabad mozgását semmi se akadályozza. Így, kivéve a nehezebben elmozdítható, nagyobb területű tárlókat és a Ráth-könyvtár egyik szekrényét, minden íróasztalt és állványt az ablakokkal átellenes benyilókba raktunk át.

Ugyanakkor megfeszített munkával a Ráth-könyvtár különösebb becsben nem álló, és ezért ládáiban még el nem rejtett darabjait, az olvasótermi kézikönyvtár egész állományát, továbbá a főkönyvtárnoki szobában elhelyezett szak-katalogus valamennyi tokját, végül kataloguscédulákból, katalogus-kartonokból, hivatalos nyomtatványokból, borítékokból, ívpapírból álló egész készletünket a Kézirattárban helyeztük el, mert ez a helyiség a palota udvarára néz és kevesebb veszélynek látszott kitéve. Ugyancsak a kézirattár helyiségében helyeztük el az összes írógépeket is, míg az olvasóterem képeit és a Teleki-szobrot az udvari traktárban.

Karácsony ünnepének első napján Horváth János kapus telefonon jelentette, hogy újabb robbanások következtében a könyvtár ablakai igen megrongálódtak. A főkönyvtárnok ur telefonján nem tudott kapcsolást kapni /ismeretesekek abból az időből a telefon zavarai, másrészt a magánállomások korlátozásai/, velem is csak többszöri kísérletezés után tudott véletlenül összeköttetést kapni.

December 27-én délelőtt erős aknatuszban és agyuzás közben, úgyhogy sokszor csak kapuról kapura lehetett előrejutni, bementem a könyvtárba. Úgyiszlván valamennyi ablaka be volt törve. A kapuson kívül mást nem találtam az épületben. Összesöpörtem az üvegesereket, az ablakpárkányokat megszabadítottam a törmeléktől a jobb híján az összes betört ablakokhoz tartozó fatáblákat betettem. Ezután már csak Pest eleste után, febr. 19-én tudtam a könyvtárba eljutni.

b./

A könyvtárban szinte vigasztalan kép fogadott. Alig tudtam, hol fogjak hozzá a romok és a rendetlenség eltakarításához. Különbösen is esidőtájt az orosz katonaság szinte akadálytalanul járt-kelt a helyiségekben. Hiába szerzett az Akadémia idővel tiltó parancsot az orosz pa-

rancsnokságtól, főként a Ferenc József-tér felől, ahol a főkönyvtárnoki szoba nagyobb ablaka alatt lévő kőpadról különösebb erőfeszítés nélkül lehetett bemászni, állandóan jutottak be kíváncsi vendégek. Ezért esett meg, az első napokban igen gyakran, hogy az előző napokban felszedett és félrerakott könyveket újból a földön találtam széjjelszórva. Altiszti segítségre nem számíthatam, mert a könyvtár egyetlen budapesti altisztje, Szabó József az Akadémia más alkalmazottjaival, együtt a bárházi és palotai romok eltakarításával volt elfoglalva.

A könyvtár helyiségeinek állapota sorrendben a következő volt:

- 1./ Előtér. A bejárati nagy üveges ajtó valamennyi ablaka betörve, kulcsa is csak két hét múlva került meg. Az ajtót deszkával beszegeztük.
- 2./ A két árnyékszék. Használhatatlan állapotban voltak, a jobboldali teljesen összerondítva.
- 3./ A köteles példányok szobájában az ablak összes üvegjei ki voltak törve. Az állványokon felállított katalogizálásra váró könyvek a földre voltak szórva; a köteles példány-csomagok majdnem kivétel nélkül fel voltak bontva és tartalmuk a földön hevert szanaszét. A külföldi társulatok kiadványairól és a magyar folyóiratokról készült nyilvántartó kartoték teljesen szétszórva, alig állítható újból össze. A szobában levő eszerépkálya előtt a parketta ki van égetve. A tisztviselők munkaköpenyei, amelyek itt voltak felakasztva, eltűntek. A kapus egy alkalommal öt darabot visszkapott az orosz katonáktól s az óvóhelyen megőrizve április 3-án átadta őket.
- 4./ A telefonszobában nagy rendetlenségben oda nem való asztalfiókok, iratok és könyvek heveáltak. A telefonkészülék megmaradt. Az elmúlt év folyamán készült nikelfogas ép állapotban van.
- 5./ Az olvasótermben minden ablak kitörve. A fatáblák valamennyien erősen megsérültek és hiányosak. A nagy olvasóasztalok felfordítva, világítóberendezésük kiszakítva. Az íróasztalok fiókjai fel voltak törve, az íróasztalok feltörve, s így redőnye nem jár. A szekrényben lévő iratok és nyomtatványok az íróasztalfiókok tartalmával együtt a földre szórva. Az olvasótermi kézikönyvtárnak szekrényeinek üvegjei kevés kivétellel kitörve. A terem menyezetének vakolat két helyen összesen kb. 5 négyzetméternyi területen leszakadt. A dunaparti ablakoknál sok töltényhüvely és el nem lőtt töltény.
- 6./ A főkönyvtárnoki szoba. Ajtajának jobb szarvára kitörve, az ablakok kitörve, a fatáblák megrongálva. A bőrdívány bőrhuzatát lefejtették, a Körösi Csoma-szekrényt részekre szedték s így különleges zárját tönkretették. Az íróasztal fiókjai összetörve, tartalmuk a földre hanyva. A kálya csövéből kb. 2 méternyi hiányzik, /ezt valószínűleg a lakók vitték el/. A szláv irodalmi szakkönyvei a padlóra szórva. Rosenberg Augustus és Hoór - Tempis Mária könyvei rendben a poleokon voltak.

7./ Nagy raktárterem. Ez van a legjobban megviselve. A 6. benyilóban a mennyezet és az ablak találkozásánál nagy belövés, mely kiszakította az ablak belső keretét s a könyvvállvány egy részét is szétzúzta. Az ebben a benyilóban álló nagy tárlók védőüvegje teljesen összetört, ugyanitt az éremgyűjtemény tárló-asztalkája is teljesen összetört. Ebben a benyilóban a faltörmelék-súly kb 3 q.

8./ Kézirattár. A nagyteremből bevezető két szárnyu ajtó ki van törve s egyik szárnya a földön hevert. A főtitkári lépcsőházba vezető ajtó kifeszítve s betétei kiverve. A terem közepén álló állvány közepe leszakadt, ez mentette meg az írógépeket, amelyek így el voltak temetve. A vasládát felfeszítették, tartalmát a földre hányták. A szakkatalógus tokjainak egy része kiürítve, a cédulák a földre dobva szanaszét. Az írógépek, a papirosanyag, a Ráth-könyvtár és a kézikönyvtár itt megóvásra félretett darabjai megvannak. Az ablak kitörve.

9./ Az udvari helyiség előterében ablakkárok. A világítóudvar erkélyére vezető ajtó ablakait is pótolni kell. A főtitkári lépcsőházba vezető ajtó kifeszítve. Be kellett szögelni.

A belső teremben csak ablakkárok vannak. Ez a helyiség maradt meg a legjobb állapotban. Az itt elhelyezett festmények és a Teleki-szobor sértetlenek.

10./ A bérházi helyiség nagytermében a bevezető vasajtó kifeszítve, zára teljesen tönkrement. A dunai front-ra néző első ablak alatti vasból való boltajtó bedőlt, előtte a könyvvállvány ledőlt, úgy hogy az ideiglenes eltorlaszolás is alig védi külső behatolás ellen a helyiséget. Ezt sürgősen be kell falazni. Az ablaküvegek ki vannak törve. Egy helyen a padlón kiégett lyuk. A Keleti Irodalom és a Nyelvtudomány szakjának elég sok darabja szét tépve hever a földön.

A terem jobb oldalán felállított első fűtőtest mögött az állított téglavastagságú fal ki van döntve.

A két kiasebb helyiségben piszkon és szemeten kívül csak ablakkárok vannak.

11./ A Vigyázó-helyiség egyelőre megközelíthetetlen, mert az első emeletet a Széchenyi-muzeumon át ért belövés következtében leomló törmelékek a bejárati ajtót teljesen eltorlaszolták, s csak a Ferenc József-tér felőli ablakon át lehet majd, ha sor kerül erre a helyiségre, oda behatolni.

12./ A Goethe-szobában a rendetlenségen kívül csak ablakkárok vannak.

13./ A Vörösmarty-szobában minden ki volt ürítve már az ostrom előtt, a butorzat megmaradt benne.

14./ Az udvari u.n. Klell-lakás. A jobboldali helyiségben az állványok a légnomástól ledőltek s a rajtuk levő könyvek lezuhantak a padlóra. Ablakkárok.

15./ A Schenek-lakás. Az ide felvezető lépcső

belövés következtében leszakadt, csak a melléklépcsőn át lehet megközelíteni ezt a könyvtárrészt.

A lakás előszobájában elhelyezett iskolakönyvek polcai leszakadtak, a könyvek méternyi magasságban a földre omolva.

A bal 1.teremben vezető ajtó ki van törve. Az állványok itt leszakadtak s a könyvek a földön hevertek.

A bal 2.teremben szintén leszakadt néhány állvány polca s a könyvek a földre kerültek.

A bal 3.teremben s a többi kis helyiségben ugyanez a helyzet.

Minden teremben ablakkárok s a belső ablak-szárnyak ablakszemel is tönkrementek.

A könyvtár e részében a polcok leszakadása nem jelent különösebb kárt, mert itt vasállványzat volt, amelynek fogaiba beakasztva voltak a polcok, úgyhogy könnyen visszaakaszthatók.

Általában alig van helyiség, amelyet ne használtak volna árnyékszéknek s mindenütt rondítás maradványai láthatók.

A könyvtári felszereléshez tartozó oltókészülékek szilánkok találatai következtében többszörösen ki vannak lyuggatva, s így teljesen használhatatlanok. A porszívókat is széjjelszedték; hogy milyen alkatrészek tűntek el, vagy semmisültek meg, csak szakember tudná megmondani.

c./

A takarítási munkák hamarosan megkezdődtek. Mikor febr.19-én első ízben bementem a könyvtárba, a kötelespéldány-helyiség már ki volt takarítva, abenne összekevert könyv-, papir-, iratanyag összekeverten egy halomba volt hordva a könyvtár előterében. Ennek kiválogatása folyamatban van.

A könyvtári személyzet a következő rendben jelentkezet szolgálatra:

febr.19. dr.v.Györkösy Alajos;
márc.1. ifj.dr.Szandtner Pálné;
márc.2. dr.Melich János főkönyvtárnok;
márc.16.dr.Hartay Erzsébet;
márc.25.dr.Fludorovits Jolán;
márc.27.Munkácsi Mihály
márc.29.dr.Schillerné dr.Rudas Erzsébet
ápr.4. dr.Simonyi Dezső;

Faragó József szolgálatátételre beosztott középiskolai tanár a karácsonyi ünnepekre családját kereste fel Szepezden, azóta nincs hír róla. -
Wodetzky Imréné Budapest kiürítésével kapcsolatban követte katonaférjét Siófokra, majd Komáromba, utolsó híradása dec.8-ról való.

Az altisztek közül Szabó József, mint a bérház házfelügyelője, végig a közelben tartózkodott, s február 19-étől kezdve is csak akkor foglalkozhatott a könyvtár rendbehozatalával, ha ezt a palotai és bérházi romeltakarítások s a közmunkák lehetővé tették; ápr. 3-tól kezdve rendszeresen dolgozott a könyvtárban. Czagány József 1944. április 20-án katonai szolgálatra vonult be, még nem jelentkezett. Csima János írásban jelentkezett ápr. 3-án s közlekedési nehézségek miatt a mai napig csak egyszer, ápr. 25-én volt bent.

Eddig a következő munkák folytak:

1./ a nagy raktérterem rendbehozatala nagyjában megtörtént, csupán a törmelék kiszállítása van még hátra.

2./ a főkönyvtárnok helyiségének kitakarítása megtörtént, ápr. 25 és 27-én asztalos és lakatos hozálátott az ablakkeretek és fatáblák kijavításához.

3./ az olvasóterem takarítása befejeződött;

4./ a kötelempéldányok szobája hozatott rendbe legelőször; ennek ablakát be is üvegezték, úgy hogy jelenleg ez az egyetlen helyiség, amely írásmunkára is használható;

5./ a bérházi helyiség rendbehozatala megkezdődött; itt a könyvtári alkalmazottaknak kőművesek hiányában maguknak kell a szükséges falazást is elvégeznük;

6./ az előtérben összehordott anyag kihordása folyamatban van.

Első célunk, hogy a főkönyvtárnoki helyiséget munkára alkalmas állapotba hozzuk. Ha kitakarítása befejeződik, rendezni kell és újból felállítani a Szláv Irodalom szakját és a kéziratárból visszahozni a rendezett szakkatalógust és felállítani helyére.

Ezt követni kell az olvasóterem helyreállításának, mert csak ebben állnak rendelkezésre olyan nagy asztalok, amelyek a könyvanyag rendezésére alkalmasak. Itt az a nehézség, hogy az olvasóterem valamennyi, összesen hat ablakát sürgősen be kellene vágni. Talán sikerül valamilyen szükségmegoldást találni.

Az alagsorban elrejtett és befalazott könyvanyag visszaszállítására csak akkor kerülhet sor, ha a fentmaradt anyag rendezése, megtisztítása és revideálása befejeződött.

Nem tartom valószínűnek, hogy a könyvtárt a maga egészében ez év folyamán meg lehetne nyitni a közönség használatára. Alkalmasint csak részletekben lehet ezt megtenni, amint a szakok rendezésében előrehaladtunk.

Budapest, 1945. április 28.

Dr. v. Györkösy Alajos s.k.

Györkösy jelentése, mint láttuk, az április végéig elvégzett munkákat sorolja fel. Az ezután következő két hónap a rendszeres naponkénti könyvtári, tehát nemcsak romeltakarítási munkálatok megindulásáig egyre fokozódó munkalehetőségeket hozott magával. Akadályok és nehézségek természetesen - mint ahogy már fentebb hangsúlyoztam - az ország háború okozta súlyos helyzetéből kifolyólag állandóan adódtak. Az állami közgazgatást szinte alapjaitól újonnan kellett megszervezni; az illetményhivatalnak teljes irattára, kartoték-rendszere megsemmisült - már e két körülményből is folyt, hogy a hivataloknak adminisztratív teendői szerfelett megszorodtak. Az illetmények számfejtése, sőt az alkalmazottak újonnan való sorolása, törzslapjaik felfektetése és hivatali múltjuk, okmányaik revidálása épen úgy az egyes hivatalok ügykörébe tartozott, tehát a mi feladatunk is lett, mint pl. az élelmiszerpótdjegyeknek vagy a tisztviselőknek a gyakorlati közmunkakötelezettség alól való felmentésének igénylése. E végeredményben nem könyvtári s nem is jelentékeny ügyek terhes és bonyolult adminisztrációjának megvilágítására legyen szabad azoknak az irattári aktáknak - nem is teljes felsorolásu - számait idejegyezni, amelyek pl. 1945. június-július hónapjaiban e két kérdésre vonatkoznak: 87 /VI.28./, 94, 95, 96 /VII.3./, 100 /VII.6./, 101/VII.9./, 103/VII.12./, 123/VII.24./; a közmunkakérdés-

II. A munka megindulása.

Nehézségek, erőfeszítések

sel:69/VI.8./,98/VII.5./,108/VII.16./,113,114/VII.18./-

Már ekkor hosszú délelőttök teltek el azzal, hogy egy-egy tisztviselőnk a vallás- és közoktatásügyi minisztérium házipénztáránál állt sort, hogy az alkalmazottak illetményét felvehesse, vagy a Muzzeumban, a Szakszervezetben járjon el hivatalos ügyeinkben./Ez a helyzet később, a fokozódó infláció idején természetesen még egyre rosszabodott./S ugyancsak már ekkor kitűnt, milyen

végzetesen nagy baja könyvtárunknak megfelelő személyzet s főként altisztek hiánya. Az újjáépülés első hónapjaiban, mint láttuk, egyedül Szabó József altisztünk teljesített szolgálatot, aki azonban az Akadémia Arany János utcai bérházának házfelügyelője is lévén, sok esetben más teendőkkkel, közmunkaügyekkel stb. volt elfoglalva. Mohácsy Károly és Csima János altisztjeink még május 23-án sem teljesítettek rendszeres szolgálatot.

Személyzeti ügyek

Változások

/Vö.:56/1945.Kvt.sz./, Mohácsy Károly felszólításomra V.30-án megkezdte ugyan szolgálatát, de néhány nappal később, június 4-én nyugdíjazásáért folyamodott 62/1945./ Bár ezt a kérését utóbb visszavonta /vö.VI.20:80/1945/, többizbeni hosszas betegeskedése s másirányú elfoglaltsága miatt/ a földosztáskor váci lakása közelében neki is juttattak néhány holdat, s nagyszámu családját ezzel a munkájával nyilván jobban el tudta tartani, mint altiszti fizetéséből/, nyilvánvaló volt, hogy munkájára már nem soká lehet számítanunk. Nyugdíjazása a következő évben be is következett /1.alább/.

Csima János esete sok tekintetben hasonlított Mohácsiéhoz. Ez a derék szakaltisztünk, aki már 33 esztendeje, 1913 július 1-e óta teljesített könyvtárunkban szolgálatot, az ostrom óta távoli, Érden fekvő lakásából a vonatközlekedés akkori nehézségei miatt és a viszontagságoktól megrok-
kant szervezettel alig tudott már rendszeresen bejárni. /Ez év őszén, okt.13-án bekövetkezett sajnálatos közlekedési ~~12~~ balesete után hosszú ideig betegszabadságon volt, majd a következő évben ő is nyugdíjazását kérte, l.o./

Nyolc szolgálatot teljesítő tisztviselőnk közül április 30-án el kellett bűchuznunk Munkácsy Mihály ny.m. nemzeti muzeumi könyvtárnok úrtól is, akit 1941 júliusában történt nyugdíjazása után az akkori főkönyvtárnok, érdemeire való tekintettel tiszteletdíjasként könyvtárunkban továbbra is alkalmazott. Sok értékes gondolata volt a könyvtár használhatóságának fejlesztése körül, megbízatását azonban az Akadémia megváltozott, nyomasztó anyagi helyzete miatt tovább nem tarthatta fenn. Fájó szívvel mondtunk le Munkácsy kartársunk további értékes segítségéről. /V.ö. 21/1945, 28/1945/.

Már ez időben tárgyalásokat kezdtem a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, illetőleg a M.N.Muzeum illetékes vezetőivel, hogy katasztrófális tisztviselőhiányunk a lehetőség szerint némileg enyhíthessék. Junius 18-án azután be is osztatott könyvtárunkhoz Dr.Szabó Miklós, a budapesti Eötvös József kollégium igazgatója, tanárképzőintézet-i r.tanár /74/1945/. Mivel már régen terveink között szerepelt az un. Siskovich-könyvtár feldolgozása, melynek 6-7.000 kötetnyi anyaga a bérházi helyiségben már mintegy husz esztendeje hevert feldolgozatlanul, megbiztam Szabó igazgató urat, hogy e könyvtárat felvegye /1.VI.23: 176/1945/. Ezt a munkáját előbb egyedül, később pedig az év szeptembertől az ugyan csak hozzánk szolgálattételre beosztott Dr. Nyireő István egyetemi m.tanár urral, a debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatójával /v.ö. VII.30: 32,33/1945/, együtt

végezte. Szakavatott buzgóságuknak köszönhető, hogy könyvtárunknak ezt a régideje felhasználatlanul fekvő értékes anyagát a többi nyomtatványanyaggal egybeolvaszthattuk, részint pedig duplumtárunkat gazdagíthattuk vele /vö. Szabó M. jelentését VII.16:109/1945, ill. a munka befejezéséről: 300,301,303/1945./

A május, június hónapokra ~~esik~~ ^{esett} szétszórt és feladult irattárunk újbóli rendezése és a bemocskolt fontosabb aktáknak, okmányoknak a lehetőség szerint való újból lemásolása is; ugyancsak ez időre ~~esik~~ ^{esett} a Szakkatalógus 655 tokjából a szétdobált céduláknak újbóli rendezése, a széttépett és bemocskolt lapok újonnan való lemásolása és beosztása, végül a szakkatalógus újbóli felállítása.

Első munkák:
Irattár, szak-
katalógus ren-
dezése.

Mivel a könyvtár helyiségeiből ez ideig a romokat nagyjában már elhordtuk, s a helyiségeket kitakarítottuk, szerény keretek között megindulhatott az olvasók s itt-ott a kölcsönzők kiszolgálása is /vö.: 179/1945/. - Különös gondot jelentett könyvtári szempontból legnagyobb, elrejtett értékeink felkutatása. Ezeket tudvalevőleg a légibombázások idején a Nemzeti Bank aranykészletével együtt a veszprémi sziklabarlangokban rejtettük el./Tartalmukra vö. az 1943-44.évi jelentésem 1-6.lapjait./ Már április elején érdeklődtünk a M.Nemzeti Banknál, nem tudnak-e közelebbit 10 értékes, féltett ládánk sorsáról? Április 11-én ugyancsak ez ügyben érdeklődtem Nagy J.Béla akad.lev.tag, ny.tanárképzőint.tanár urnál, aki veszprémi lakos /1.16, 48/1945/, május 18-án pedig a vallás- és közoktatásiügyi minisztériumban Sebestyén Géza osztálytanácsos urnál /50/1945/, június 30-án Pröhle Károly professzor urnál /válaszát l. 110/1945/, július 2-án újból a Nemzeti Banknál /92/1945/, 3-án Papp István főmérnök urnál /97/1945/, tehát mindenütt, ahol csak remélhető volt, hogy ládáink hollétéről felvilágosítást kaphatok. /Részletesen kívánok e tárgyról beszámolni, mert mindennél jobban megvilágítja, hogy egyetlen fontos ügy elintézése azokban a hónapokban és az adott körülmények között milyen bonyolult, hosszadalmas, sok időt és erőt igénybevevő feladat volt. Az ügy intézésében nagy

Első kutatók

Elrejtett értékeink felkutatása

(ly)

(ly)

segítségemre volt dr. Szabó Miklós igazgató ur, valamint dr. Györkösy és dr. Simonyi tanár urak, akik fáradhatatlan buzgósággal igyekeztek kitűzött célunkat, értékeink hazaszállíttatását elérni./

Egyelőre még az is bizonytalan volt, hogy a ládák Veszprémben őriztetnek-e még? /Vö.: VII.14: 105, 106, 107/1945., VII.19: 15/1945./ Helyesnek tartottuk, ha a helyszinre próbálunk valakit eljuttatni, aki a ládák ottlétéről az orosz parancsnokságok engedélyével esetleg meggyőződést is szerezhethet. Julius 17-én dr. Györkösy a Nemzeti Bank autóján Veszprémbe utazott, s beszámolója szerint /VII.19: 116/1945/ a ládákat Veszprémből valószínűleg még az ostrom előtt az aranykészlettel együtt ismeretlen helyre, Nyugatra szállították. Ujból felvettük a kapcsolatot a Nemzeti Bankkal, ahol különösen dr. Mészárovs Tibor főfelügyelő állt mindvégig nagy készséggel segítségünkre /vö. VII.21: 119/1945, VII.26: 124/1945, VIII:2. 138/1945, 139/1945, VIII.4: 141/1945/. Augusztus 4-én végül azt az értesítést kaptuk, hogy ládáink valószínűleg szerint az alsóausztriai Spital am Pyrrhn-ba kerültek, amerikai uezetbe /vö. 143/1945/.

Végérvényesen augusztus 29-én tudtuk csak meg, a magyar külügyminisztérium értesítéséből, hogy az orosz hatóságok, illetőleg a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság felvilágosítása szerint ládáink valóban nincsenek Veszprémben /169, 170/1945., vö. aug.7: 146/1945.sz. is/.

Ujból tárgyalások, levelezések, utánajárások /vö. aug.30: 172/1945, szept.7: 188/1945, szept 10: 192/1945. - kérésünk Bechtler Péter budapesti alpolgármester urhoz, aki Nyugaton járt magyarvértékek felkutatására -; szept.13: 198/1945, szept.14: 200/1945, szept. 19: 203/1945, szept.27: 210./ után csak október 4-én sikerült teljes bizonyossággal megtudnunk, hogy értékeink Spital am Pyrrhnban valóban megvannak, állítólag sértetlenül és biztos helyen őrzik őket, egy amerikai védelem

alatt álló klastrom pincéjében /220/1945/. - Csak a következő évben, április 10-én kaptunk azután végleges ígéretet, hogy a Nemzeti Bank aranyával együtt épségben visszkapjuk ládáinkat is. /Ez utóbb, mint tudjuk, a stabilizáció előtt az "aranyvonaton" be is következett./

Ugyancsak még a tavaszi hónapokban kezdtük meg a könyvtár egyik legsúlyosabban sujtott, értékes gyűjteményének, az u.n. Vigyázó-szobának rendbehozatalát/ v.ö. V.18. 49/1945/. Egyedül itt mintegy két méternyi törmelék fedte a szétszórt könyveket, folyóiratokat! - Ettől az időtől kezdve, s főként a már teljesen szabályosan, naponként teljes létszámmal folyó könyvtári munka újbóli megindulása, azaz június 22 után /v.ö. 83/1945/ hónapról hónapra újabb helyiségek, szakok rendezése került sorra - mintegy újabb és újabb tudományos területnek újbóli meghódítása, közkinccsítése.^{x)} Legyen szabad e munka eleven ritmusát néhány rövid feljegyzés elsorolásával érzékeltetnem:

Julius 17-én: Megnyitottuk az u.n. "boroshordókat", amelyek az Akadémia pincéjében elfalazott mintegy 30.000 kötetnyi könyvanyagunk elrejtésére szolgáltak. /Vö. az 1943-44.évi jelentésem erről szóló 7.lapját/. A könyvanyag sértetlenül, teljes épségben került elő s ezzel beigazolódtott annak az álláspontnak a helyessége, amelyet 1953-44-ben több ízben kifejezésre juttattam, s amely szerint minden egyéb elrejtési lehetőségnél célszerűbb és eredményesebb volt az elrejtendő könyveknek házon belüli, saját pincéjében való elfalazása. Egyébként az elrejtett könyveknek hasznáta volt, hogy nem közvetlenül az ostrom után hoztuk fel őket, s nedvességtől, portól is jobban meg voltak óva odalent, mint a könyvtár fenti, ablaktalan, romos helyiségeiben. - Ugyancsak ezen a napon kezdte meg dr. Simonyi Dezső akadémiai könyvtárnok ur a szintén a boroshordókban elrejtett generális katalógustekok, számszerint 655 tok felállítását.

Elfalazott értékeink felhozása

le

^{x)} A VKM-nak háborus kárainkról, már V.23-án tett jelentésünk /55/1945/ után július 30-án megkaptuk az Újjáépítési minisztérium hivatalos engedélyét is a helyreállítási munkálatok megkezdésére /vö.135/1945.sz./.

felállítását.

Julius 24-én: Bevágattuk a nagyraktár és az ud- Tatarozási
vari helyiség 14 ablakszemét. munkák

Julius 26-án: A bejárati üvegajtót beüvegeztet-
tük.

Augusztus 1-én: A generális katalógus felállítá-
tása befejeződött.

Augusztus 2-án: A Vigyázó-szoba kitakarítása el-
készült.

Augusztus 3-án: Megkezdtük az u.n. Kuti-lakás
rendezését.

Augusztus 17-én: A Kuti-lakásba bevezették a
villanyt.

Egyik későbbi hónapról:

Október 3-án: A Kuti-lakás rendezését befejez-
tük.

Október 5-én: A Schenek-lakás rendezését meg-
kezdtük.

Október 15-én: A könyvtári villanyvilágítás-
berendezés rendbehozatalának megkezdése.

Október 26-án: A Vegytan szak átrendezése befe-
jeződött.

Október 29-én: Az Ujlatin szak folióköteteit /
tisztogattuk. /g

Október 30-án: Az Ujlatin szak átrendezése befe-
jeződött. A Theologia szak oszlopait tisztogattuk. Költség-
vetést ~~nyújtottunk~~ nyújtottunk be a VKM-hez üvegezési és asztalos-
munkákról.

Közben egyre folyt a már említett hatalmas el-
rejtett könyvanyagának a pincéből való felhozatala, természe-
tesen csak saját erőnkkel, megfelelő anyagi eszközök hiányá-
ban napszamosok igénybevétele nélkül, saját fizikai munkánk-
kal. Tisztviselőink közül elsősorban dr.Györkösy Alajos és
dr.Simonyi Dezső tanár uraknak e tekintetbeni nagy érdemeit,
önfeláldozó és eredményes munkájukat hálásan ismerte el a
Könyvtári Bizottság 1946.április 11-i ülésén /1.az erről szó-
ló és az 1946.év április 29-én tartott akadémiai összes ülés-
sen is bemutatott jegyzőkönyvet, 178/1946.Kvt.sz./

Általában: ez az idő, az 1945. év második fele III. A könyvtár különösképpen a lendületes, eleven munka jegyében folyt. Amíg a téli hideg el nem hatalmasodott, természetesen könynyebbek voltak feladataink is. Később, november második felétől kezdve, amikor már semmiképpen nem lehetett a fűtetlen, huzatos, nyirkos vagy éppen fagyos helyiségekben, pincében dolgozunk, és a könyvtár helyiségei közül is csak a kis udvari, régebben a kötelepéldányok tárolására szolgáló szobát tudtuk fűteni, ebben pedig egyszerre legfeljebb 4-5 ember fért el, kénytelenek voltunk az Egyetemi Könyvtár és a M.N. Múzeum Széchenyi könyvtárának példájára tisztviselőinkből két csoportot alkotni, s ezek azután másodnaponként felváltva teljesítették szolgálatot. De még ebben az időben is pl. Györkösy tanár ur naponként dolgozott az emelet fűtetlen helyiségeiben, hogy a leomlott polcok kijavítását, felállítását, a könyvanyag újbóli rendezését minél előbb elvégezhesse s ezzel azt ismét használhatóvá tegye.

A fűtési nehézségek mellett más súlyos bajok is adódtak, amelyek a könyvtár munkáját, újjáépülését nagy mértékben akadályozták. Ilyen baj volt az egész 1945. év folyamán a könyvtár s általában az Akadémia anyagi helyzetének teljes bizonytalansága. A legjelentéktelenebb kiadásokra, bélyegzőre, írópapírra, a raktári munkánál elengedhetetlenül szükséges zseblámpára sem futotta. A legnélkülözhetlenebb írószereket, indigó-papírt, kataloguscédulapapírt, törlőruhát, felmosóronygot, tisztítószereket természetesen szintén nem tudtuk beszerezni. Írógéptisztításra, írógépjavításra, írógépszalagra sem volt fedezet. Az osztróm előtti 8 írógépünk közül a 3 lejjebb elvitték, a megmaradt ötből kettő elavult, alig használható; a fennmaradó három nyilván

III. A könyvtár
élete, mű-
ködése az
év második
felében

Nehézségeink: munka helyek kétsége, fűtési bajok

Teljes anyagi bizonytalanság

Előbbi helyen a tisztviselők csak napi két-két órát dolgoztak a téli hónapokban, a Múzeumban pedig még az ott is kis létszámú altisztek is csak másodnaponként teljesítették szolgálatot.

nem volt elegendő valamennyi tisztviselőnk számára. Hogy az új céduláknak, ill. az ostrom alatt megrongálódott szakkatalógusok helyébe új tokokat készíttethessünk, könyvet köthessünk, háborús események s más okok folytán megrongált könyveinket könyvkötővek kijavíttassuk, arról egyelőre le kellett mondanunk. Munkaköpenyeinket és köpenyekre való félretett vászmunkát az ostrom után szintén elhordták, s pótlásuk az infláció idején teljességgel lehetetlen volt.

Külön súlyos terhet jelentett könyvtárunk számára a postaköltségek szerfeletti fokozódása. Míg azelőtt a kötelespéldányokról szóló kimutatásokat, ill. magukat a kötelespéldányokat negyedévenként kellett a nyomdáknak beküldeniük, addig az új, 7670/1945.M.E.sz. rendelet megjelenése óta a nyomdáknak ezeket minden hónap 8.napjáig kötelesek beszolgáltatni. Ez a rendelkezés adminisztratív is megsokasodott munkát, pénzügyileg pedig - minthogy portómentességet nem kaptunk, tehát minden küldemény után nekünk kell a portót fizetnünk - a régi állapotnál jóval terhesebb.

Mindennél súlyosabb terheket, munkaakadályokat **Épületkárok.** jelentett azonban az épületkárok fennállása, és anyagi eszközök hiányában egyelőre nem is volt várható, hogy a fennálló helyzeten változtathassunk. Számos esetben már elvégzett munkánk ment veszendőbe, mert az épület bombakárai miatt egy-egy szélvihar újból és újból lesodorta fáradságosan rendezett könyvsorainkat, vagy legalábbis minden már megtisztított helyiséget beszórt újlag porral, homokkal. Hosszu időn keresztül életveszélyes volt mind a nagyraktárban, mind az olvasóteremben és a főkönyvtárnoki szobában való tartózkodás. A mennyezetről állandóan hullt a vakolat és az egyik oszlop belövés következtében annyira meglazult, hogy az építésszámőrnek véleménye szerint bármely pillanatban az egész mennyezet leszakadhatott. Elgondolható, hogy ezek a körülmények csekély létszámunk mellett mennyire megnehezítették, gátolták munkánkat!

Hogy a könyvtár legsürgősebb s legszükségesebb kiadásait fedezni tudjuk, - pl. hogy az ablakok nélkül az időjárás viszontagságainak különösen védtelenül kitett Sche-neck lakás ablaküvegeit pótoljuk - végül is, előzetes tárgyalások után /vö.: okt.30. 280/1945/ azzal a kéréssel fordultunk a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz, hogy a VKM ujjáépítési segélye

könyvtár legfontosabb szükségleteinek fedezésére - nagy nemzeti értékére való tekintettel és az Akadémia gazdasági helyzetének méltánytalan megváltozására való tekintettel - segílyt nyújtson. /nov.5: 283/1945/. Dr. Sebestyén Géza miniszteri osztálytanácsos a kérést kedvezően fogadta és a hónap 28-án arról értesített, hogy a VKM. 7,000.000 azaz Hétmillió pengő segílyt juttat a könyvtár anyagi helyreállításának céljaira. Az összeget december 15-én kaptuk kézhez, s szerencsétlenségünkre jelentékeny része odaveszett a december 19-én bekövetkezett devalvációkor. Az azonnal fel nem használt összeget egyideig a Nemzeti Hitelintézetnél /Bajcsy Zsilinszky u.32/ kosztpénz formájában kamatoztattuk, később pedig adópengőre változtattuk át.

A pénz egyre fokozódó romlása alkalmazottaink illetményeinek vásárlóerejét is egyre jobban csökkentette, anyagi gondjaik, küzdelmük a lét puszta fenntartásáért egyre súlyosbodtak. Mivel a fővárosi lakosság kenyérellátásában meglehetősen zökkenők voltak, a dolgozók kenyérjárandóságát viszont simán kiutalták, napról napra két altisztünk ment a közeli nagypékhez, hogy amikor sor kerül rá, megkaphassa az Akadémia valamennyi dolgozójának kenyéradagját. /Hogy azután a sorbanállással, szétosztással mennyi idő és munkaerő vonatott el a könyvtári munkától, nyilvánvaló.

Pénzromlás

Egyre gyakrabban állt be az a helyzet,^{is} hogy összesen tucatnyi alkalmazottunkból - kiknek száma normális könyvtárviszonyok közt szabványos becslés szerint mintegy 120.000 kötetnyi könyvanyag kezelésére volna elegendő, s nem, mint nálunk, mintegy 600.000-chez - a kéziratári hat talmas anyagot és külön-gyűjteményeink anyagát nem tekintve is, - egyet-egyét el kellett engednünk vidéki élelembeszerző utra. /Az, hogy a M.Nemzeti Múzeum Beszerzési Csoportjába kapcsolódhassunk be, ahová az ostrom előtt tartoztunk, s amelynek akciói a Múzeumban szolgálatot teljesítő alkalmazottak számára a nehéz időkben igen nagy segílytséget jelentettek, többszöri kísérletezésem ellenére sem ekkor, sem a

következő évben nem sikerült és merev, elvi ellenállásra talált. Vö. 9, 26/1945, 46, 306, 310, 413/1946./ Általában: olyan nap, amelyen minden tisztviselőnk jelen lehetett, s nem kellett - telefon hiányában - személyesen valamelyik hivatalban eljárnia, napló^{nk} tanúsága szerint a legnagyobb igyekezet s körültekintés mellett is ritkaság volt. Legyen szabad ez állításom igazolására említett naplónkból néhány napot kiragadni:

Sokrétü adminisztratív teendők

1945. július 6.: Szabó Miklós a VKM.-be ment, Schillerné a M.N.Muzeumba a tisztviselők fizetéséért, Simonyi Dezső az élelmiszerpótjegyekért, a közmunka alól való felmentésért és a M.T. Akadémia 1-10 Veszprémben elrejtett ládájának felkutatása ügyében járt.

1945. október 13.: /Czagány J. altisztünket előző nap az utcán este kirabolták és súlyosan megsebesítették; Csima J.szakaltisztet pedig közlekedési balesetből kifolyólag a Szt.István kórházba szállították./ Szabó M. igazgató ur a M. Nemzeti Bankban járt elrejtett ládáink dolgában, Nyireő István igazg.ur az Akadémia állami alkalmazottainak vasuti árcképes igazolványát hosszabbította meg a MÁV. üzletvezetőségében. Szandtnerné az Illetményhivatalban volt. Szabó József altisztet elküldtem balta- és fűrész vásárlására /magunk aprítjuk a fűtéshez szükséges fát/.

h

ta

A nyár folyamán, csak a hosszabb időt - másfél, két órát igénybevevő hivatalos távolléteket tüntetve fel, - a VKM.-ben járt: /egyedül július hónapban/ egy-egy tisztviselőnk 11 alkalommal; a Nemzeti Múzeumban /pl. augusztus hónapban/ 7 alkalommal, az Illetményhivatalban augusztusban 5-ször, szeptemberben 6 esetben./Az esetek túlnyomó részében tisztviselőink az Illetményhivatalba s minisztériumokba a könyvtár szempontjából - nem hivatalos időben mentek, hanem az előbbi helyre reggel 8 órakor, amikor a forgalom még kisebb volt, s a gyorsabb elintézés remélhető, az utóbbiakba pedig a könyvtár akkori zárásának ideje, tehát 2 óra után - hogy munkaidejükből semmit se veszítsenek./

: : :

Vázoltam fentebb belső helyreállítási munkánk menetét, majd a nehézségeket is, amelyek munkánk útjában állottak - hadd vázoljam még most könyvtári hétköznapijainkat, a könyvtár életének belső rendjét is.

Személyzetünkben ismét változások állottak be. A már említett dr.Szabó Miklós és dr.Nyireő István igazgató urakon kívül hozzánk osztatott K.Kovács Gyula miniszteri osztályfőnök /1945.július 26: 125/1945/, akit egyelőre elhunyt sógora, gr.Klebelsberg Kunó könyvtárának rendezésével, fill. katalogizálásával bíztam meg. /191/1945/ A már 1936 óta könyvtárunkban működő Faragó József áll.gimn. r. tanár, aki az ostrom előtt Szepezden tartózkodó családja látogatására indult s onnan a fővárosba visszatérni már nem tudott; s május 11-i /1.38/1945/ híradása szerint a sümegi gimnáziumban, illetőleg az ottani orosz parancsnokságon mint tolmács teljesített szolgálatot - 1945.július 26-án ismét visszatért körünkbe. /129/1945/.

Visszatért körünkbe Czagány József akadémiai al-tisztünk is, aki hosszabb ideig katonáskodott, illetőleg

IV.A könyvtár személyzete

Ujhóli jelentkezések

fogságban volt /október 10-én, l. 193/1945/. Sajnos, két nappal hazatérése után rablótámadás áldozataként súlyosan megsebesült s így valójában csak 1946.áprilisában kezdhetette meg szolgálatát.

Néhány nappal utána utolsó távollévő tisztviselőnk, Wodetzky Imréné Rüblein Livia m.n.muzeumi fő-tiszt, aki annakidején katonaférjével együtt volt kénytelen Nyugatra távozni, szintén szolgálatra jelentkezett /október 19-én, l. 256/1945/.

A már 1944-ben eltávozott dr.Hollósi Somogyi József helyébe dr.Halmi János ref.theol. akad.magántanár ur - mint a VKM. szerződéses alkalmazottja - lépett, akit héber és más keleti kézirataink, elsősorban a Kaufmann-gyűjtemény gondozására kértem fel. /1945.okt.13: 246/1945/.

Uj beosztot-
tak

Nagy sajnálatunkra eltávozott körünkől a csak néhány hónapig nálunk működött dr.Szabó Miklós igazgató ur, akit a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a Budapesti Középiskolai Tanárképző Intézetbe rendelt szolgálattételre /1945.nov.16: 312,313/1945/.

Az év folyamán illetőleg Wodetzkyne esetében, l.593/1945. csak az év dec.9-én lefolytatott "igazolási eljárás" során valamennyi /előző szolgálati helyén még nem igazolt/ m.n.muzeumi tisztviselőnkét és szolgálattételre beosztott áll.gimn.r.tanárt a M.N.Muzeum Igazoló Bizottsága, ill. az Akadémia saját tisztviselői esetében a budapesti Központi Egyetemen működő igazoló bizottság 1945.augusztus 6-án és 7-én "igazoltnak jelentette ki.

Igazolások
Rehabilitáció

Dr.Schiller Pálné dr.Rudas Erzsébet könyvtárnok urnőnek, aki az 1944.évi 1210.sz.M.E. kormányrendelet következtében 1944.áprilisa óta nem tem tekinthetett szolgálatot s az év augusztus augusztus 1-től kényszernyugdíjaztatása elrendeltetett, rehabilitálása az év folyamán megtörtént /vö.161/1945/. Ugyancsak ez

év folyamán rendeződött, még pedig elsősorban a 2500/ Uj sorolás
 1945.M.E.sz. rendelet alapján alaklamazottaink uj fi-
 zetési osztályokba, ill. fokokba való sorolása is. A-
 hol a jogszabályok erre módot nyujtottak, igyekeztünk
 besorolásuknál a mult sérelmeit kiküszöbölhőtni. Ilyen-
 irányu s több esetben eredményes tárgyalásokat többiz-
 ben folytattam a M.N.Muzeum vezetőivel /vö.pl. Szabó
József altisztünk esetében 238/1945, 1946.jan.28.:
 29/1946, márc.1.: 96/1946.; Fludorovits Jolán esetében
 1945.nov.21.: 356/1945, 1946.jan.11.: 6/1946; dr.Hartay
Erzsébet soronkivüli előléptetése ügyében: 333/1946.;
dr.Schiller Pálné ügyében: 221/1946 stb./.

Hogy a könyvtári munka egységes menetét s
 valamennyi tisztviselőnknek lekkes közreműködését an-
 nál jobban biztosítsam, egy-egy nagyobb munka elvégzé-
 sekör, illetőleg kitűzésekor esetről esetre közös megbe-
 széléseket tartottunk, így április 3-án /6/1945/, 13-án
 /18/1945/, július 2-án /91/1945/, augusztus 10-én
 /150/1945/, 21-én /162/1945/, 27-én /167-68/1945/ stb.

Könyvtári megbesz
 zélések; munka-
 körök

A növekvő, bár még mándig igen-igen szerény V. A könyvtár for-
galma, gyarapo-
 aása, állomány
 könyvtári forgalomról ostrom óta elsőizben szeptember
 3-án küldtünk be a Budapest székesfőváros Statisztikai
 Hivatalának az elmult hónapok forgalmának összesítő ki-
 mutatását /179/1945/, s ettől az időtől kezdve ismét
 rendszeresen. Hogy a kutatóknak, ill. tisztviselőknak
 amugyis zsufolt helyiségeinkben valamivel több tereet
 biztosithassunk, a megrongált butótokat a lomtárba vi-
 tettük. Az ostrom alatt különösképpen elszaporították
 főként egerek irtását intézményesen megkezdtük, porszívó-
 készülékünket megjavittattuk. - Látogatóink száma ju-
 niustól kezdve közel 500 volt, az olvasott kötetek száma
 730, a könyvtáron kívül kölcsönzőké 275, a kölcsönzött
 műveké 482.

Olvasók, köl-
 csönzők

A már említett 7670/1945.M.E.sz. rendelet
 nyomán újból szabályosan megindult a kötelesepéldányok

Nyomdai kötele-
 példányok

beszolgáltatása. Az infláció idején több ízben előfordult, hogy az érkező könyvesomagokat nem tudtuk kiváltani. Amennyiben s amig mód volt rá, a postán őriztetük, amig a Főtitkár urtól a költségek fedezésére való összeget megkaphattuk; gyakran előfordult, hogy magam, itt-ott a tisztviselők valamelyike előlegezte a költségeket. Sajnos, olyan eset is volt, - természetesen a Főtitkár ur tudtával - amikor a csomagot vissza kellett küldenünk, mert semmiképpen sem volt mód arra, hogy Akadémiánk e költségeket fedezze. /Azóta igyekeztünk a hiányokat pótolni s a könyveket utólagosan bekérni./ A Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala Évkönyvének Növedéknaplónk alapján nyújtott adataink szerint könyvállományunk az 1945. év folyamán 959 kötettel gyarapodott /ebből kötelempéldány 723 kötet/. E mellett adományokról is beszámélhatok, így magánosok részéről: Hoór Tempis István értékes könyvajándékáról /vö. Főtitkári Hivatal: 164/1944, 212/1945.Kvt.sz./, valamint a 32 műre terjedő Delmár-hagyatékról, dr. Nyireő István és Petrás Gyuláné ajándékáról /előbbi 5, utóbbi 1 kötetel/, a VKM. ajándékáról /1/, Főtitkári Hivatalunk 25 kötetes ajándékáról és Kibédi Varga Sándornak nekünk juttatott, 164 műből álló könyvtáráról /vö. 78/1945/ - másrészt a Nemzeti Casinonak feloszlataása után Akadémiánk tulajdonában átment könyvtáráról is.

Adományok

A Nemzeti Casinó könyvtárának kérdése

A Nemzeti Casino alapszabályainak 19.§-a értelmében feloszlataása esetén egész vagyona, tehát könyvtára is a M.T.Akadémiára száll. Ez az eset most bekövetkezett, s erről, valamint az Alapszabályok fenti paragrafusáról br.Prónay György 1945. október közepén értesítette Akadémiánkat /247/1945/. Október 15-én ez ügyben járt nálam dr.Jentsch Árpád, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium elnöki osztályának titkára is, aki közölte, hogy a minisztérium a Nemzeti Casino romjainak eltakaritását egy vállalatra bizta. A Casino könyv-

tárának egy részét az Egyetemi Könyvtár helyiségeibe vitették át, más része, kb. 8-10.000 kötet a romok alatt hever. A könyvanyag mind az eltulajdonításnak, mind az időjárás viszontagságainak védtelenül ki van téve. A titkár ur szerint legjobb volna ezeket a könyveket a vállalat útján, mely erre kötelezve is van, az Akadémiába szállíttatni. - Még azon a napon Györkösy tanár ~~urral~~ H.S. urral behatóan megtekintettük mind a romok között fekvő könyvanyagot, mind azt a kb. 35.000 kötetet, amelyet ez időben az Egyetemi Könyvtár II. emeletén őriztek. Kisérőnk ez alkalommal Gabriel Aladár ur volt, aki az időben a Casino-étterem bérlője, azelőtt pedig a Casino alkalmazottja és könyvtárnoka volt /1. a Nemzeti Casino Évkönyve 1939:62 l./ . Megkíséreltem, hogy a romok közt fekvő könyvanyag elszállítására a M. Nemzeti Muzeuimtól alkalmas ládákat kaphassak kölcsön /319, 347/1945/. Sajnos, ez nem sikerült. A könyvanyag elszállításával - bár a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban meg is sürgettük a dolgot /vö. 21/1946/- mindenestre vármunk kellett a belügyminisztérium végleges határozatára, mely szerint a könyvanyag valóban a M.T. Akadémiát illeti meg, a mi tulajdomunk. Ez a döntés, ahogyan alább, az 1946. év történetében jelenteni fogom, 1946. márc. 2-án be is következett.

A fentebb említett Statisztikai Évkönyvnek nyújtott adataink szerint az 1945. év végén az ostrom idején elpusztult könyvanyag - valamint kéziratunk s egyes külön gyűjteményeink - leszámításával könyvállományunk mintegy 570.000 kötetre rugott.

Hogy az ostrom idején háborús cselekmények ill. fosztogatás, gyújtogatás stb. következté-

A könyvtár állománya. Statisztikai adatok.

ben elpusztult avagy súlyosan megrongálódott kötetek száma mennyit tehet ki, arról hozzávetőleges tájékoztatást nyerhetünk abból a próbából, amelyet a Szláv Irod. szakban dr. Szabó Miklós igazgató ur ejtett meg a nyár folyamán /VII.17: 111/1945/. E szerint ebből a szakból kb. minden ötödik kötet hiányzik! Kétségtelen, hogy könyveinket sokfelé elhordták - május 9-én pl. Veresegyháza jegyzője értesített néhány műről, mely nyilvánvalóan könyvtárunk tulajdona, s melyeket Szódról Veresegyházára utaztában az országut árkában talált /35/1945/. Egyes könyveket, kegyeleti tárgyakat, így a Kozma Andor és társai által Lehr Albertnek ajánlott s Lehr Alberttől a könyvtárnak ajándékozott Toldi Miklós szobrot - az Arany-szobron szereplő Toldi-alak mását - , a gróf Vigyázó Ferenc utcából egyik házmester-né hozta vissza.

Háboru-okozta káraink számbavétele

Az épületeinkben, műemlékeinkben, könyvtárunk állományában beállott háborus kárainkról a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak beterjesztett részletes jelentéden kívül kárjelentést adtunk be a Budapest Székesfőváros polgármestere, ill. a Műemlékek Orsz. Bizottsága felszólítására is /vö. 330/1945, 1946. jan. 9: 3/1946/.

Azt is megállapítottuk, hogy a M. T. Akadémia u.n. Hollós Oszkár gyűjteménye milyen károkat szenvedett. E gyűjtemény, ill. a hagyományozó Hollós Oszkár tanácsos, ny. vasutigazgató urnak a gyűjtemény fenntartásával, saját súlyos anyagi helyzetével, a lakbér, a lakásadó, víz- és világítási, sőt az infláció idején háztakarítási díjainak fizetésével kapcsolatos gondjai nekünk is sok gondot, munkát, utánjárást jelentettek /vö.: 1945. április 16: 20/1945, május 14: 42,45/1945, jun. 18: 77/1945, jul. 21: 118/1945, jul. 23: 120/1945, jul. 31: 136/1945, aug. 16: 153/1945, szept. 3: 176/1945, szept. 6: 182/1945, okt. 1: 214/1945, nov. 9: 289, 291/1945, nov. 22: 320, 321/1945, nov. 26: 324/1945, dec. 1: 337/1945/.

Gondot viseltünk Babits Mihálynak az ostrom előtt pincénkben elrejtett hagyatékára, ill. annak az ostrom utáni fosztogatás következtében kihányt és szétszórt részeire, amelyeket a további pusztulás, penészedés megakadályozására július 18-án könyvtárunkba felhozattunk, rendeztünk, s utóbb, 1946. február 14-én özvegyének átadtunk /vö.: 117/1945, 144/1945, 38/1946/. Hasonlóképen történt Beke Ödön kézírataival is/ vö.: 1946. aug.4.)

Külön gyűjteményeinknek, a Széchenyi Múzeum-nak, a Goethe-szobának, Vörösmarty-szobának, valamint kézirattárunknak helyreállítására ez évben, sajnos, még csak nem is gondolhattunk.

Az év folyamán rendszeresen résztvettünk a Székesfővárosi könyvtár rendezésében tartott könyvtárközi értekezleteken, Halmi tanár ur pedig hivatalosan résztvett a Székesfővárosi Könyvtár-rendezte könyvtárosi szaktanfolyamon /1.241/1945, beszámolóját a tanfolyamról pedig 343/1945/.

Meg kívánom még említeni, hogy az év folyamán a jugoszláv jóvátételi követelésekkel kapcsolatban felkereste könyvtárunkat Ivic' Alexa ismert szerb történetíró vezetésével egy jugoszláv küldöttség, amely a béketárgyalásokat előkészítendő tájékoztató megbeszéléseket kívánt folytatni a magyarországi nagyobb könyvtárak vezetőivel egy később benyújtandó jóvátételi igényjegyzék és az arra felveendő kéziratok művek, nyomtatványok dolgában. Három napon át /okt.26-29./ megtekintették a könyvtár szláv inventáriumát és a szláv szak cédulakatalógusát. Nyilvánvaló volt, hogy a fegyverszüneti egyezmény alapján semminemű kötelezettségünk velük szemben nincsen, és ezt nekik is el kellett ismerniök. Csak esetleges, baráti szellemben történő csereviszonyról lehetett volna szó. A M.T.Akadémia könyvtára különben sem állami tulajdon, s így a jóvátételi igényekkel szembeni helyzete is más, mint az állami tulajdonban lévő közgyűjteményeké.

A jugoszláv
jóvátételi
igény kérdése

A jogalap ilyenértelmű tisztázása után egyébként is ki-
 derült, hogy a könyvtárnak nincsenek sem szerb, sem tót
 régi kéziratok művei, sem ilyennyelvű régi nyomtatvá-
 nyai, amelyekre a bizottság elsősorban igényt tartott
 volna. /Mindehhez vö.: 270,297,302,318/1945.,407/1946,
 418/1946.Kvt.sz./

Eddigi jelentéséből is nyilvánvalóvá lehe-
 tett, mennyire igaznak bizonyult kezdeti megállapítá-
 sunk: az 1945. évi Akadémiánk életében, fennállása óta
 kétségtelenül a legnehezebb, legpusztatóbb év volt.
 Amikor az év december 24-én rövid időre abbahagytuk
 a könyvtári munkát, hogy karácsonyt ünnepeljünk, még-
 sem csüggedéssel, veszteségeinken elkeseredett szív-
 vel tettük ezt, hanem a már eddig is elért eredmények-
 re hálásan visszatekintő, Akadémiánk szeretetétől égő
 lélekkel, amely a következő, ugyancsak nagyon súlyos és
 esztendőben, a pénzügyi válság évének purgatóriumában is
 kész volt a munkát odaadón, lelkesen folytatni.

1946. /jan.1 - jul.31./

Az 1946. év az infláció rohamos előretörésével köszöntött be. Talán különös, ha Akadémiánk könyvtári jelentésében ezt a szomorú tényét annyira hangsúlyozzuk: de talán semmi sem nyomta rá annyira bélyegét a jelentésben most vázolandó félesztendőre, mint pénzünk rohamos, páratlan méreteket öltő romlása. Az egész élet a kapkodás és viharos hajsza képét öltötte magára. Eleinte még úgy látszott, mint ha az u.n. "adópengő" bevezetése rövid időre megakasztaná az elértéktelenedés folyamatát. A tavasz jöttével beállott az adópengő inflációja is és az év aug. 1-én életbeléptetett "stabilizáció"-ig az egész élet ritmusa a pénz, illetve adópengő változó értékének viharos üteméhez igazodott. Aki reggel még azon igyekezett, hogy adópengőbetétjét u.n. "simapengőre" változtassa át, hogy valamit vásárolhasson, dél jöttével már csak arra törekedett, hogy megmaradt pénzét ismét adópengőbe fektethesse. Ha ezt elmulasztotta, pénze a következő napra értékben automatikusan csökkent, felére esetleg harmadára is.

I. Infláció.

Az állandó bizonytalanságnak és gyötrékes hajszának ez az ideje rányomta bélyegét nemcsak tisztviselőink, de sok szempontból könyvtárunk egész életére is. A közalkalmazotti fizetések az ország súlyos anyagi helyzete miatt amugyis alacsonyak voltak, az árak állandó emelkedésének már eddig is egyre erősebben alatta maradtak, - most, az infláció hónapjaiban egyetlen tisztviselő sem tudott fizetéséből megélni, s meglevő javai eladásával volt kénytelen magán segíteni s egy-egy vidéki úton némi élelemre szert tenni. A kormány persze igyekezett új rendszerű illetményfolyósítással az alkalmazottak segítségére lenni - ez

után az illetmények számfejtését, kiutalását, kifizetését az egyes hivatalok anyagi felelősség terhe mellett teljesen egyedül végezték, s az illetményeket az u.n. "segélylapokra" a postahivatalok fizették ki, - de ez az új fizetési rendszer a kislétszámú hivatalokra szinte elviselhetetlen terheket rótt. Mivel hovatovább alig volt hét, mikor kétszer-háromszor, sőt négyszer is ne lett volna segély-kifizetés, tisztviselőink munkaerejét, idejét, jelentékeny mértékben igénybevette a különböző segélyek számfejtése, utalványozása, a jegyzékek elkészítése, a postahivataloknál órákig való sorállás - és ha netalán mégis csak délután kapták kézhez az összegeket - a simapengőknek a veszteségek elkerülésére lehetőleg adópengővé való átváltása. /Az illetmények számfejtésével és kifizetésével elsősorban foglalkozó két tisztviselőnk ezekben a hónapokban szinte mindennap 8-9 órát töltött munkahelyén a könyvtárban./

A könyvtár megnövekedett adminisztrációja

Az általános pénzronlás a vallás- és köz- Az ujjáépítési se-
oktatásügyi minisztériumtól 1945. decemberében kiutal- gély felhasználása
ványozott összeg gazdaságos felhasználását is lehetet-
lenné tette. Már az év elején, január 23-án kértük a
hatóságoktól 112 m² ablaküveg kiutalványozását - ez-
zel az üvegmennyiséggel a könyvtár és a hozzátartozó
helyiségek valamennyi sérült ablakát pótolhattuk volna.
Mire a kiutalványozás március 19-én megtörtént és a
cég hatósági áron szállithatta volna is a szükséges ü-
veget, az erre tartogatott pénzösszeg értéke, minden
ügyeskedésünk ellenére /1. fentebb/ majdnem semmivé
vált s így az üveget kiváltani sem tudtuk /vö.123/1946/.
A kapott összegen az alábbi üvegezés és asztalos-
munkákat mégis sikerült elvégeztetnünk:

A főkönyvtárnoki szobában 13 db. ablak-
szárnyat üvegeztettünk, részben lemezzel borítottat-
tunk s javítottunk; a kötelempéldányok szobájának
4 ablakszárnyát beüvegeztettük, kijavítottuk /igy
ez lett az első helyiség, amelynek újból kettős ü-
vegablakai voltak/; az olvasóteremben a hiányzó ab-
lakokat beüvegeztettük ill. lemezzel borítottuk.

II. Helyreállítási
munkák
Üvegezés, asztalos-
munkák

A Kuti-lakásban az udvari helyiségbe vezető átjáróban, a kézhattári helyiségben, a Vigyázó- és a Goetheszobában a legszükségesebb ablak- és ajtójavítási munkákat elvégeztettük, s ugyanigy a nagyraktárban is. A duplumtár állványozása elkészült, a M.Tört.szak egy eltört felső toldalék-állványának kijavitása és visszahelyezése megtörtént. /Mindehhez vö. a VKM.-nak küldött hivatalos elszámolásunkat 317/1946.sz.a./

Duplumtár állványozása

Az Akadémia súlyos anyagi helyzete miatt az év első hónapjaiban az épületben esett súlyos károk érdemleges kijavitásáról, a palota újjáépítéséről szó sem lehetett. Bár az u.n. Scheneck-lakásba - az ott elhelyezett Theol., Isk., Gazd. szakokhoz - való feljárás, ill. az ott-tartózkodás az illetékes építészmérnök megállapítása szerint teljes mértékben életveszélyes volt, az itt elhelyezett könyvek ennél fogva hozzáférhetetlenek voltak, - mégsem volt mód arra, hogy az Akadémia költségén a helyreállítási munkálatok meginduljanak. Éppen az e részben elhelyezett könyvanyag abból a szempontból is különös gondot jelentett, mert féltő volt, hogy ha továbbra is üvegezetlenek maradnak ablakai, az egész felhalmozott anyag a nedvesség, fagy felőrlő hatása nyomán a biztos pusztulásnak néz előbe. Györkösy tanár ur 1946.március 1-én benyújtott s az addig végzett ^{helyreállítási} munkákról szóló jelentésében, ill. a továbbiakra vonatkozó munkatervében különösen a nagyraktár és a bérházi helyiségek épületkárainak gyökeres orvoslását tartotta fontosnak és sürgősnek; e munkák elvégzése nélkül az üvegezé^s vagy asztalosmunkák elvégzetése - amelyek aránylag mégis kevesebb költséggel jártak - hiábavaló és később nyilván megismétlésre szoruló igyekezetnek látszott. A nagyraktár baloldali negyedik vasolyszlopa fölötti boltozat is annyira meglazult, hogy Lux Kálmán építészprofesszor ur véleménye szerint itt is csak sürgős és gyökeres tatarozás^s munka

A munka akadályai

óvhatott meg a nagyobb pusztulástól. Nagyjában ez volt a helyzet a könyvtár más helyiségeiben is /l. 99/1946/. Akadémiánk még a kisebb és mulhatatlanul szükséges esztorná-, vízvezeték-javításokat sem tudta ezidőben elvégeztetni: a könyvtár helyiségeiben hónapszám nem volt folyóvíz, mosdó, még higiénikus berendezései is hiányoztak. - Bár tervbevevettük, hogy Akadémiánk dolgozói számára a legnehezebb tavaszi hónapok idejére üzemi konyhát létesítünk, s ezzel rendkívül nehéz létfenntartási küzdelmükben segítségükre leszünk, ez a tervünk, szintén anyagi okok miatt, ugyancsak nem válhatott valóra.

III. Belső ujja- rendezés

Mind e nehézségek ellenére a könyvtárban mégis szépen folyt a belső helyreállítás munkája. /Meg kell itt emlitenem, hogy mindjárt az év elején ismét nehézségek támadtak a budai részeken lakó tisztviselők bejárása körül. Január 9-én a jég sodra elvitte a Margit-híd helyébe állított ideiglenes cölöphidat, s a nagy jégzajlás az addig a két part közt közlekedő propellerek járását is lehetetlenné tette. Buda ennél fogva ismét el volt vágva a pesti oldaltól, amíg csak a nagyszerű iramban elkészített Kossuth-híd⁰² 15-e után meg nem indulhatott a forgalom. Tisztviselőink buzgóságára jellemző, hogy még e nehéz körülmények között is igyekeztek munkahelyükön megjelenni - többüknek több ízben 8-10 fokos hidegben 4-5 órai álldogálás után sikerült a főlváros megkerülésével átjutniok az innenső partra és a könyvtárban megjelenniök./

Ismét naplószerűen, egészen röviden idézem pl. február hónap első felének e szempontból fontosabb eseményeit:

A munka menete
Eredmények

Február 4. Az időjárás csekély enyhülését már felhasználtuk arra, hogy lentlevő könyveinknek a pincéből való felhordását ismét megkezdjük.

Február 8. Asztalos- és üvegesmunkák végeztetése. Bessenyei asztalosmester a kötelempéldányok helyiségének külső ablakkeretét és a keresztlécet kijavította. A főkönyvtárnoki szobát kettősen beüvegezte, belemezelte, egy kitört külső ablakot újra bevágott. A nagyraktárteremben egy ablakszemét vágattunk be az első bal benyilóban, egyet a bal harmadik benyilóban. Az udvari helyiségbe vezető átjáró világítóudvarra nyíló ajtaját felül és egyik felén belemezelte. A kéziratári helyiségben belemezelte az első ablak egy kitört ablakszemét, félig belemezelte a 2. ablak egyik kitört ablakszemét és a harmadik ablakot.

Február 11. A Magyar Irodalom szak átrakását megkezdtük. Erre azért volt szükség, hogy a M. Tört. ideiglenesen felhasznált helye a pincéből felkerült történeti könyvek részére felszabaduljon. Az előzőleg felhordott anyagot szortíroztuk.

Február 14. A könyvek felhordása folytatódott. Bessenyei a Kuti-lakás beüvegezését készítette elő, a Ráth-szekrény ajtóiból kiszedett ablaküvegekkel.

Február 15. A Kuti-lakás beüvegezése megtörtént; a lakás bejárati ajtaját javíttatjuk. 170 kg. hulladékpapírt adtunk el Lendvai kereskedőnek.

Február közepe után a könyvtár két tisztviselője és egy, esetleg két altisztje naponként rendszeresen folytatta a pincéből való felhordást. /Az időjárás téli-es volta miatt ez a munka csak megszakításokkal, pihenőkkel volt lehetséges. Mivel csak egyetlen kis szobát, az amugyis zsufolt volt, fűthettünk, a hordásnál pedig egyszerre legalább három férfira volt szükség, még a melegedés is inkább csak csoportonként, felváltva történhetett. Mindez természetesen idővesztéssel járt./ - A Régi Magyar Könyvtár unicumainkról készült filmjeinket a pincéből szintén felhoztuk.

Az előbb az u.n. "kistörzs" óvóhelyen őrzött s utóbb a Magyar Nemzeti Múzeumban elfalazott 20 láda értékes könyvanyagunkat február 4-én hazaszállítottuk. /A M.N. Múzeum Tanácsához intézett köszönetünket 1. febr. 7: 47/1946./ A fentebb már részletesen

IV. Külön feladatok

A M.N. Múzeumban elfalazott 20 ládánk hazaszállítása

tárgyalt 10 legértékesebb ládánk a stabilizáció napjaiban a M.Nemzeti Bank segítségével szintén hazakerült. /A hazaszállítás közvetlen előkészítésére vonatkozólag l. 302,360,374/1946., az átadási jegyzőkönyvet 1946.szept.6-ról: 385/1946., az átszállításról szólót pedig szept.7-ről 387/1946.sz.alatt/.

A sok szives segítségért, mellyel a M.N. Bank elnöke: dr.Csejkey Ernő, vezérigazgatója: dr.Jeszzenszky Ferenc, igazgatója: dr.Stehlo Ervin s különösen főfelügyelője: dr.Mészárovi Tibor urak az egész idő folyamán készséggel rendelkezésünkre álltak, szeptember 6-án, illetőleg 11-én írásban hála köszöntőnként fejeztük ki /vö. 384,389/1946/.

A harminc ládát egyelőre a Vigyázó-szobában helyeztük el, amíg a könyvtár helyiségeinek tartozása módot nem nyújt arra, hogy anyagukat végleges helyére, elsősorban a kézirattárba, a Régi Magyar Könyvtár szekrényeibe és a Kaufmann-gyűjtemény szekrényébe visszahelyezhessük.

Az 1946.év első hónapjaiba esik a Nemzeti Casino vagyonával kapcsolatos kérdések rendezése is.

Március 2-án - hivatalos formában március 9-én - értesültünk a magyar belügyminisztérium végleges határozatáról, amely a 251044/1945.IV/14.sz. rendelet alapján felosztatott Nemzeti Kaszinó egyesületnek vagyonát az eredeti alapszabály értelmében a belügyminisztérium 1946.március 1-én kelt 283.221/IV.14.1945.számú rendeletével azonnali hatállyal a M.T.Akadémiának ítéli oda /1.100, 117/1946.Kvt.sz./.

/A döntés meghozataláig a székesfőváros gondozta, ami a Nemzeti Kaszinó vagyonából az ostrom után még megmaradt; ez időben a M.T.Akadémiának ez ügyben intézkedési joga még nem volt./ A határozat kézhezvétele után dr.Nyireő István egyet.könyvtárigazgató kíséretében és a már fentebb említett Gábrriel Aladár v.

Nyugatra került értékeink visszaszerzése

A Nemzeti Casino romépületében fekvő 10.000 kötet hazaszállítása

nemzeti kaszinói könyvtárnok, házmegbizott ur szives vezetésével behatóan megtekintettem a Nemzeti Kaszinó épületét, illetve az abban még található könyvanyagot.

A palota az 1944-45. ostrom alatt légitámadások folytán súlyos épületkárokat szenvedett, berendezéséből, felszerelési tárgyaiból ugyanakkor nagyon sok elpusztult. /Utóbbiakról részletes felvilágosítást adhat Bakoss József volt kaszinói titkár ur, jelenleg a XII.kerületi előljáróságban működő forgalmi adóellenőr, a gondnoki teendőket utóbb ellátó dr.Kiss székesfővárosi alügyész ur és dr.Kovács István ügyvéd ur /lakása B.IV.Egyetem-u.5./Az egész berendezésről szóló részletes leltárt Gábrriel Aladár ur őrzi./

Az épületet még 1945-ben hivatalosan romháznak minősítették, és anyagának bontása az Országos Építésügyi Kormánybiztosság intézkedésére a Központi Városházán működő kirendeltség utasítása szerint hosszabb időn át folyt. /A megmaradt butorzat becsesebb része részben a Miniszterelnökségre, részben a Park klubban székelő angol bizottsághoz, részben pedig - dr.Kiss alügyész tudtával - több más helyre, pl. egyes társaskörökhöz került. /Az annak ^{idején} légitámadások elől vidékre mentett értékek, főként képek, szőnyegek, megsemmisültek.

Elpusztultak az ostrom után a gr.Jankovich-Bésán József és Bakoss József urak kiválogatta legértékesebb kaszinói könyvek, iratok is, amelyek két ládába csomagolva gr.Széchenyi Bertalan ur közveti-

-
- 1/ Az épületből kitermelt anyag átvételéről szóló elismervényt dr.Kovács ügyvéd ur őrzi.
  - 2/ Többek átvételi elismervényét ugyancsak dr.Kovács ügyvéd ur őrzi.

tésével annakidején az Országház pincéiben rejtettek el, s többek közt az Encyclopedia Britannica köteteit, a Góthai Almanachot, Széchenyi műveit, állítólag a Nemzeti Kaszinóval kapcsolatos levelezését is tartalmazták. Április 5-én a dr. Trócsányi György urnál, az Országgyűlési Könyvtár igazgatójánál tett érdeklődő látogatásomkor kitűnt, hogy ez értékek a Felsőház dunaparti értékóvóhelyén voltak elrejtve, és dr. Molnár Zoltán elnöki osztályfőnök urnak - aki előbb a Felsőház elnöki hivatalának volt vezetője - , valamint Bóné Géza felsőházi titkár urnak nyilatkozata szerint 1945. február havában a Felsőház ugyancsak odarejtett hivatalos és nemhivatalos irataival, Perényi Zsigmond levelezésével együtt az ideiglenesen kaszárnyának használt óvóhelyen elégették. A megszálló katonaság kivonulása után bizottság kutatta át az ott talált vastag hamuréteget, de írógéprészeket, porcellándarabokon kívül mást már nem találhatott benne. Mindent dr. Molnár Zoltán április 13-án hozzámjuttatott levelében írásban is megerősítette.

Látogatásunkkor a Kaszinó épületében szét-szórva mintegy 10.000 kötet könyvet találtunk, főként a kétemeletes palota volt könyvtártermében, részben pedig három más helyiségben. Ezek a valamikor mintegy 40.000 kötetet magában foglaló és mind tartalmilag, mind muzeális szempontból becses kaszinói könyvtár részei. Gábriel Aladár ur elmondotta, mennyi mindent kísérelt meg illetékes helyeken, hogy a gyűjteményt biztánságba helyezhesse. 20.000 kötetet sikerült is neki az Egyetemi Könyvtárba átszállíttatnia, ahol az épület II. emeletén nyertek elhelyezést. A szállítást a Strohmeier cég /Bp.V.Zrinyi-u.1./ vállalta, sőt vállalta volna a hátramaradó rész elszállítását is, ha Mátrai László egyet.könyvtárigazgató ur a könyveknek helyet tudott volna biztosítani. Sajnos, ez nem volt lehetséges, s így Gábriel nem tehetett mást, mint hogy a lehetőséghez képest a helyszínen rendezze a visszamaradt könyvanyagot. Utóbb felelőtlen lá-

H 2

togatók, idegenek, illetéktelenül az épületbe behatolóik ismét annyira szétáulták a könyveket, hogy látogatásunk idején az anyag szinte áttekinthetetlen volt. Természetesen igen sok mű el is veszett közben, vagy került pártkönyvtárak stb. birtokába. /Az elvitt könyvekben a Kaszinó bélyegzőjén kívül exlibris is van./

A látottak nyomán mindenekeelőtt szükségesnek tartottuk, hogy a Nemzeti Kaszinó volt igazgatóival érintkezésbe lépünk és a vagyontárgyak visszaszerzésének ill. megőrzésének lehetőségeit közösen megbeszéljük. Az április 4-én a Főtitkár ur helyiségében megtartott ülésen, amelyen gr. Jankovich-Bésán és br. Prónay György, valamint Gábrriel Aladár urak, az Akadémia részéről pedig Voinovich Géza főtitkár, Melich János főkönyvtárnok, Dárday-Abziani Gábor akadémiai ügyész és Gergely Pál, az Akadémia gondnoka vettek részt. Az ülésen tárgyaltak nyomán - a Strohmeier cég vezetőivel folytatott megbeszélésekből - nyilvánvalóvá lett, hogy az épület bontási munkálatait átmenetileg be kell szüntetnünk, a romhelyiségek feljáratait elzáratnunk, a könyvek további őrzésére házmestert állítanunk, egyébként pedig a könyvek minél előbbi elszállításáról gondoskodnunk.

Az akkori időkre jellemző módon a szállítás - munkaerő, anyagi- és szállítási eszközök hiányában - rendkívüli feladatok elé állított bennünket. Mivel kezdettől fogva nyilvánvaló volt, hogy saját embereinkkel a szállítást lebonyolítani nem tudjuk, külső segítséghez kellett folyamodnunk. Ilyen irányban tárgyalt Nyireő igazgató ur Gábrriel könyvtárnok urral, aki ajánlkozott, hogy - úgy mint az őszi, Egyetemi Könyvtárba való átszállítás alkalmával sikerült elérnie - megpróbál ezuttal is egyetemi hallgatókat szerezni az áthordáshoz. A szállításnak ápr. 26-án kellett volna végbemennie.

Minden előkészület megtörtént: a Vörösmarty-szobát kiürítettük, kijelöltem a szállításnál közreműködő tisztviselőket, a Főtitkár ur biztosított a szállítás anyagi fedezetének azonnali kiutalásáról, - de a szállítás, mivel egyetlen egyetemi hallgató sem jelentkezett, elmaradt.

Ekkor Vajthó László egyet. tanár urhoz fordultam, aki előzőleg szóbeli beszélgetés közben kilátásba helyezte, hogy a Markó-utcai reálgimnázium diákjait a könyvek lehordásához esetleg rendelkezésünkre tudná bocsátani. Kérésünknek meg is lett az eredménye. Dr. Tombitás Gyula igazgató ur engedélyével a VII/B. osztály 58 diákja osztályfőnökük dr. Karády tanár ur vezetésével vállalkozott rá, hogy részt vesz a munkában. Én pénzbeli jutalmat ajánlottam fel nekik, a fiuk azonban kijelentették, hogy a munkát hazafias kötelességből végzik s ellenértékül könyvjutalmat, akadémiai kiadványokat kérnek. / L. Nyireő máj. 23-i ^{ill. jun. 17-i} jelentését

Közben egy május 15-én ^{245,282/1946.sz.a./} a Nemzeti Kaszinó ^{245,282/1946.sz.a./} ülése ügyében tartott értekezleten, melyen a Főtitkár ur elnökölt és én is jelen voltam, Zádor László építész ur megígérte, hogy gondoskodik a könyveknek az Akadémiára való szállításáról ill. a megfelelő szállítóeszközökről.

Igy a szállítás minden előfeltétele meglévén, a tényleges átszállítás május 21-22-én ment végbe. Az egész munka irányításával Nyireő igazgató urat bízom meg, aki kezdettől fogva kezében tartotta a dolgot. Mellékelem Nyireő igazgató ur jelentését, amely a legilletékesebben számol be a szállítás lebonyolításáról.

Nyireő jelentése

"A Nemzeti Kaszinó könyvtármaradványának átszállítása 1946.V.21-22."

Azt a kb. 10.000 kötetet, amely a Nemzeti Kaszinó romépületének I. és II. emeletén maradt, szanaszét heverő és jórészt erősen megrongált állapotban, a f. hó 21-és 22-én három nagy társzekéren átszállítottuk a M.T. Akadémia épületébe, ahol azok a Vörösmarty-szobában kaptak helyet.

E szállításnál - a korábbi megállapodásokhoz híven - 21-én d. e. három órán át segítségünkre volt dr. Vajthó László egyetemi tanár ur szives közvetítésére és dr. Tombitás Gyula igazgató ur intézkedésére, valamint Karády tanár ur

személyes vezetése mellett a Markó-utcai reálgymnázium 58 diákja is. Amennyire ez a rendkívül nehéz viszonyok közepette és a romház többé-kevésbé életveszélyes körülményei mellett egyáltalában lehetséges volt, igyekeztünk a könyveket minél kiméletesebben összeszedni a földről és a törmelékek alól. Sajnos, ez a megfelelő szállítóberendezés hiányában s a többnyire megrongált és tábláitól megfosztott könyveknél csak részben sikerülhetett s a kocsirakással, valamint annak kiürítésével is igen kellett sietni a fenyegető eső miatt.

A diákok 21-én délelőtt 3 órán át dolgoztak, ruhájuk meglehetősen rongálásával, s a szomorú munkahelytől nem éppen elragadtatva, a könyvek összegyűjtésén és az építésvezetőség által rendelkezésre bocsátott s nem éppen megfelelő téglacsuzdán át való leszállításán, kocsirakásán.

A szükséges három fuvar /melyek értéke 1946 május 22-én 30 millió adópengő azaz 300 milliárd papirospengő volt/, a romházbontó vállalat Zádor László vállalkozó ur intézkedésére a napszamosokkal együtt díjtalanul bocsátotta rendelkezésünkre. Ugyanakkor nem volt még elszállítható még kb.két köbméternyi terjedelmű mű, ami még a romok alatt maradt /jobbára történelmi kiadványok/, továbbá 2 db. 5x2 m nagyságú hiányos könyvpole /az I.emeleten/ és egy db. kb. 10x4 m nagy könyvszekrényfal /a II.emeleten/. Ezek lebontását Zádor építész ur kérelmemre szíves volt megígérni azzal, hogy az Akadémia épületébe való átszállításukról is gondoskodni fog.

Az Akadémia épületébe áthozott három nagy könyvszállítmány kirakásánál a tisztviselő urak és Fludorovits őnagysága irányításával Szabó, Kuti és Major altisztek vettek részt.

A munka legnehezebb rakodási részét Litvay Albert és Czagány József altisztek végezték a legnagyobb kötelességtudással. Ki kell emelnem még a dr.Karády László tanár ur segítségét is, ki az első két szállítmány anyagának összegyűjtésénél maga is testi munkával és igen veszélyes helyeken vett részt, hogy az egyébként nehezen együtt-tartható diákseregnek minél jobb példát adjon az igen nehéz körülmények között végzett munkában.

Tisztelettel ajánlom, hogy dr.Vajthó László, dr.Trombitás Gyula, dr.Karády László és Zádor László urak segítségükért illetékes helyről írásbeli köszönetet kapjanak, Litvay Albert és Czagány József altisztek pedig pénzjutalmat.

Budapest, 1946.május 23. Nyireő István sk. egyet.könyvtárig.

Junius 12- és 17-én a könyvtármaradvány utolsó részleteit és az állványzat részeit is átszállította az építésvezetőség az Akadémia épületébe. A faanyagot a Vigyázó szobában helyeztük el.

Egyidejűleg a Főtítkárr ur engedélyezte, hogy az átszállítással kapcsolatban végzett munkák tiszteletdíjaként a Markó-utcai gimnázium diákjai és a többi résztvevők 18 szerző összesen 262 kötetét, ill. füzetét kaphassák meg amaz akadémiai kiadványokból, melyekből bőven áll példány rendelkezésre. - Ennek a könyvanyagot kiosztásával az átszállítás befejezést nyert. Budapest, 1946.jun.17.Nyireő sk."

Dr. Vajthó László egyet. tanár, dr. Trombitás Gyula igazgató, dr. Karády László tanár uraknak, továbbá Zádor László építész urnak levélben fejeztük ki köszönetünket, az altiszteket azonban, sajnós, az Akadémia akkori teljes pénztelensége miatt nem tudtam semmi pénzjutalomban részesíteni. Nekik is, Nyireő igazgató urnak is élőszóval mondtam köszönetet - később Nyireőnek levélben is - azért a valóban nagy teljesítményért, amelyvel Akadémiánknak ezt a nagy vagyonát - ha romjaiban is - fedél alá juttatni segítettek.

- . . -

A Nemzeti Kassinó könyvtárának ügyével szinte egyidejűleg zárult le a könyvtárunkban sok gondot, sok munkát okozó "Fasiszta, szovjetellenes és antidemokratikus" munkák összegyűjtése. Ez a feladat elsősorban 1945. tavaszán merült fel, amikor nyilvánosságra jutott, hogy a fegyverszüneti szerződés értelmében Magyarország kötelezte magát a fasiszta stb. munkák megsemmisítésére, de gyakorlati megvalósításukra csak akkor került sor, amikor az ideiglenes nemzeti kormány 530/1945.M.E.sz. rendelete alapján a Fasiszta Sajtótermékek Jegyzékét Összeállító Bizottság elkezdte a jegyzékek sorozatos kiadását. / Az első jegyzék 1945. júliusában, a II. ^{szintén} rész évben jelent meg, a III. 1946. tavaszán, a IV. /utolsó/ pedig 1946. november 15-én zárattott le. /

Az I-III. jegyzékben foglalt fasiszta könyvek beszolgáltatása

Közzetben úgy látszott, hogy könyvtárunk a többi nagy nyilvános könyvtárakkal egyetemben /Széchenyi Könyvtár, Egyetemi Könyvtár, Műegyetemi Könyvtár, Statisztika Könyvtára, Fővárosi Könyvtár, Országgyűlési Könyvtár/ mentesül e feladat radikális végrehajtása alól. Tervünk szerint hasonlóképpen jártunk volna el, mint annak idején a zsidósármazású írók munkáival: megjelöltük volna a kataloguslapon a könyv tiltott voltát, emélfogva olvasó nem használhatta volna, de magát a könyvet nem távolítottuk volna el a könyvtárból.

A rendelet tényleges végrehajtására ország-
szerte 1946. tavaszán került sor. Tudtuk, hogy a kormány-
zat tárgyalásokat folytat arra vonatkozóan, hogy a nagy
könyvtárak, köztük az Akadémia könyvtára is, bizonyos mér-
tékig mentesüljenek, de amikor március 1-én a vallás- és
közoktatásügyi minisztérium - az orosz ellenőrző bizottság
sürgetésére - felszólított a jegyzék azonnali átadá-
sára, március 14-én felküldtük a Vkm-nek az I-II. nyomta-
tott jegyzék alapján készült jegyzékünket azzal a megjegy-
zéssel, hogy a könyvek céduláit kiemeltük és külön tokban
őrizzük. A könyvek elkülönítése még nem történhetett meg,
márcsak azért sem, mert könyveink egy része még a hordók-
ban van, sok más pedig életveszélyes helyen /pl. a Szehe-
neck-lakásban/, romok alatt. Jelentettük azt is, hogy a
jegyzék az ostrom előtti állapotnak felel meg, azóta sok
könyvelveszhetett.

Közben, mialatt folyta a könyvek felhordása,
megjelent a könyvtárban márc.29-én egy orosz bizottság
/tagjai egy orosz alezredes, egy másik orosz tiszt, egy
magyar rendőrtiszt és két minisztériumi tisztviselő, egyi-
kük dr. Sebestyén Géza o.tanácsos/. Az alezredes kérdőre
vont, hogy a könyvek el vannak-e már különítve. Felelet-
képpen végigvezettem őket a könyvtáron, hogy lássák a rom-
bolásokat, megmutatuk a hordókban levő könyveket, amelyek
felhordása folyamatban van. - Azzal távoztak, hogy a köny-
vek kiemelésének minden körülmények között meg kell tör-
ténnie április 20-ig, legkésőbb április 25-ig.

Erre természetesen már másnap hozzáfogtunk a
rendelkezés végrehajtásához, bár még mindig nem mondtunk
le a reményről, hogy sikerül ha nem is a teljes mentes-
séget, de legalább bizonyos kedvezményt elnyernünk.

A munka menete az volt, hogy a jegyzékek alapján kie-
melt kataloguscédulákat alfabetikus sorrendbe rakva
szakonként különválasztottuk, azokon belül pedig a szám-
szerinti sorrendbe raktuk, hogy a ^{könyvek} kikeresését előkészítsük.

Április 6-án Wolf János százados, aki összeköt-
tő tiszt volt az oroszok és a miniszterelnökség között,
közölte, hogy úgy látszik, a miniszterelnökség minden fára-

dozása ellenére sem sikerül a nyilvános könyvtárakat mentíteni a beszolgáltatás kötelezettsége alól. Mivel azonban egyes lapokban olyan hírek is láttak napvilágot, hogy két könyvtár: a Széchenyi Könyvtár és a Fővárosi mégis mentesül, április 9-én a Főtitkár ur társaságában felmentem a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba és Csóka Lajos dr. min.o.tanácsos urnak előadtuk azt a kérésünket, eszközölje ki a kormányzat, hogy a másik kivételezett könyvtár a Széchenyi Könyvtár mellett ne a Fővárosi Könyvtár legyen, amely végül is kevésbé egyetemes jellegű, hanem az Akadémia könyvtára. Azt is hangsúlyoztuk, hogy a későbbi tudományos kutatás érdekében, de amost folyó népbirósági tárgyalások szempontjából, a védelem és a vád érdekében is, mennyire fontos volna a fasiszta anyagot teljessé tenni. Ez ugy volna elérhető, hogy ha a 3 - 3 példányban beküldött jegyzékek közül a vkm-től 1-1-et megkaphatnánk és azok alapján minden beszolgáltatásra kötelezett könyvtár anyagából a magunk fasiszta könyvanyagát kiegészíthetnénk. - Csóka o.tanácsos ur javaslatunkat helyesséssel fogadta, ugyszintén Nemes József o.főnök ur is, akinél a tárgyalást tovább folytattuk. Tőle tudtuk meg, hogy az ellenőrzéssel legfőbb fokon megbízott Grigoriev /tábornokot?/ a sokkal szigorubb felfogásu Belianov altábornagy váltotta fel. Kérésünket Nemes o.főnök és Bassola Zoltán min.tanácsos urak magához a Köztársasági Elnök urhoz terjesztették fel, de sajnos, nem sikerült eredményt elérni.

Április 11-én megvolt a tanácskozás Belianovnál s az eredmény az lett, hogy csak egy könyvtár kapott mentességet, s az a M.N.Muzeum Széchenyi Könyvtára. - Erről a határozatról Körmeny miniszterelnökségi osztályfőnök értesített azzal a szigoru utasítással, hogy a könyveknek a beszolgáltatásra való előkészítésével ápr.20-ig okvetlenül készen kell lennünk.

A rendkívüli munkára való tekintettel mindenkit berendeltem - különben, mint fentebb említettük, a helyhiány és fűtési nehézségek miatt felváltva, két csoportban jártak be a tisztviselők - és az egész munkával április 13-16. között elkészültünk. Az így kiemelt könyvek száma 1044 volt, az időközben megjelent III.jegyzék alapján még 74. ^{jött hozzá} A könyveket a Gazdasági Hivatal egyik szobájának zárható szekrényében he-

lyeztük el s a kulcsot magamhoz vettem. A politikai rendőrségtől azt az üzenetet kaptuk, hogy az orosz bizottság 16- vagy 17-én értejön és elviteteli a könyveket. Sem 16-, sem 17-én nem jöttek, e helyett 18-án a vkm-ből az a telefonüzenet érkezett, hogy az előkészített könyvek közül az idegennyelvűeket ki kell ázni és a Múzeumnak átadni. A megmaradó könyveket csak közös orosz-magyar bizottság veheti át, ha tehát az oroszok jönnek, értesíteni kell a minisztériumot. Ujból hangsúlyozzák, hogy ha addig nem jönének érte, ápr.20-án feltétlenül be kell szolgáltatnunk az illetékes kerületi gyűjtőhelyen. - Kérésemre Györkösy - noha nagyesütörtök lévén a husvétii szünetre el akart utazni - még aznap délután bejött a könyvtárba és különválasztotta a könyveket. Magam a nagyhát minden napján benn voltam, így 19-én, nagypénteken is, várva az átvevő bizottságot, de nem jött senki. /Előző nap, 18-án, mialatt a Főtitkár urral Horger Antal temetésén voltunk, megjelent egy orosz teherautó, de a portás közlésére, hogy a Főtitkár ur és én temetésre mentünk, elmentek, azzal az üzenettel, hogy másnap reggel 9-kor újra itt lesznek. Telefonáltunk a minisztériumba, kérve a magyar megbízott kiküldését, de sem az orosz, sem a magyar hatóságok részéről nem jött senki./ 20-án, a határidő utolsó napján természetesen nem tehettem egyebet, mint hogy Litvay és Szabó altisztekkel egy kézikocsin elvitettem a könyveket a Vadász-utca 14.sz. V.ker. rendőrkapitányságra és ott átadtam Faragó rendőrfőhadnagy urnak ill. megbízottjának. A beszolgáltatott könyvek száma 1044 + 74 volt. A könyveket nem voltak hajlandók darabonként átvenni, az elismervény szerint "felelősség nélkül" vették át.

Április 23-án kaptuk meg a vkm. ápr.20-án kelt /de csak 23-án kézbesített/ 43.159/1946.III.ü.o.sz. rendeletét, amelyben értesít, hogy a SZEK - korábbi álláspontját megváltoztatva - a M.N.M.Széchenyi Könyvtárát és a Parlamenti Könyvtárát mentesítette a beszolgáltatás kötelezettsége alól és hozzájárult ahhoz, ^{hogy} saját anyagukat a többi könyvtár anyagából - így az Akadémiai könyvtár anyagából is - kiegészíthessék. Bocssássuk tehát a kiválasztott könyveket rendelkezésükre.

/Előzőleg volt egy megbeszélés a Parlament Könyvtárá-
nak juttatandó könyvekről Salgó /Beöthy/ Ottó urral, az
Orsz.Könyvtári Központ későbbi igazgatójával, aki arra
kért, juttassam el nekik bizalmas uton, a hivatalosan
benyújtandó jegyzékből kihagyva fasiszta könyveink közül
azokat, amelyek a Parlament Könyvtárból hiányoznak. Tekin-
tettel a rendkívül szigorú ellenőrzésre, a kérést természet-
esen nem teljesíthettem, annál kevésbé, mert hivatalo-
san mindeddig szó sem volt arról, hogy a Parlament-Könyv-
tár lesz a második kivételezett könyvtár./

A rendelet természetesen már végrehajthatat-
lan volt. A fentiekben előadtam, hogy a beszoigáltatást
mennyi sürgetés, fenyegetés előzte meg /politikai rend-
őrség, orosz bizottság, miniszterelnökség/, természetes,
hogy tovább várni nem lehetett. Erről a vkm.-nek írásbeli
jelentést tettünk, s a két könyvtárt hivatalos átiratban
értesítettük.

/Még hosszú időbe került, amíg az ügy hullá-
mai végleg elcsitultak. Ápr.25-én megjelent egy orosz
alezredes egy másik orosz tiszt társaságában és erősen
gyanakodva, agresszív modorban kérte számon, eleget tet-
tünk-e beszoigáltatási kötelezettségünknek. Simonyi könyv-
tárnok ur megnyugtatóra távozott. Közben a beszoigálta-
tás határidejét május 20-ig meghosszabbították. Május 18-
án ismét megjelent az orosz ellenőrző bizottság Szergej-
csik alezredes vezetésével s szintén a beszoigáltatás
adatai iránt érdeklődtek; megjegyezték, hogy egyetlen
fasiszta könyv megtalálása a leg súlyosabb következmé-
nyeket vonja maga után. Előadtuk a könyvek kikeresésénél
alkalmazott eljárásunkat, t.i. a céduláka alapján emeltünk
ki minden feltalálható könyvet, de hogy a romok között v.
esetleg élvészelt céduláknak megfelelően nem kerül-e elő valami
fasisztának minősített könyv, azt a jelenlegi viszonyok
között garantálni nem lehet./

/Az egész ügyről l. részletes feljegyzéseimet
135/1946.kvt.sz.a./

Mind a Nemzeti Kaszinó könyveinek hazahozata-
 lakor, mind a fasiszta könyvek kiemelésénélujra kitűnt,
 milyen súlyos, szinte képtelen nehézségekbe ütközik tíz
tisztviselővel, három altiszttel a normális könyvtári
 munka mellett külön feladatok elvégzése. Ezért ismétel-
 ten beadványban, illetve kéréssel fordultunk a M.N.Muzeum
 Igazgatótanácsához /vö.március 5: 101/1946/, hogy az
 1923.évi 1.tc.2.§-ának második bekezdése és a Muzeum és
 Akadémia között 1937.május 5-én kötött Egyezés értelmében
 újabb munkaerőket bocsásson rendelkezésünkre. Beadványom-
 ban utaltam arra a már fentebb említett tényre, amelyet a
 világ nagy könyvtáraiban mindenütt tekintetbe vesznek -
 /vö. pl. Milken: Handbuch der Bibliothekswissenschaft I.
 és Goriup A.: M.Kszemle 1940. 394-397 l./ -, hogy egy-egy
 tudományos tisztviselő mintegy 10.000 kötet kezelését tud-
 ja gondosan ellátni; - nálunk viszont egy tisztviselőre
 egyedül a nyomtatványi anyagból 60.000 kötet esik, s az
 incunabulák, a régi magyar könyvtár, kéziratár - egyhar-
 madában feldolgozatlan anyaggal -, a külön gyűjtemények:
 a Goethe-, Vörösmarty-szoba, a Széchenyi-muzeum anyagá-
 nak kezelése, a Hollós Oszkár-gyűjteménnyel kapcsolatban
 felmerülő ügyek intézése nyilván megint csak ugyanazokra,
 a nyomtatványi anyaggal már túlhalmozott tíz tisztviselő-
 re vár. Hozzájárul mindehhez a helyreállítás, újjárende-
 zés óriási munkája és a fentebb vázolt, a háboru nyomán
 előállott viszonyainkból folyó külön feladatok.

Sajnos, kéréseinknek ez esztendőben csak ke-
 vés eredménye volt. Értékes nyereséget jelentett könyvtá-
 runk számára Tirai Richárdné Tangl Erika m.n.muzeumi fő-
 tiszt urnónek a Teleki Pál-Tudományos Intézet keretéből
 az Akadémiához való áthelyezése /1946.márc.1-én: 92/1946.
 kvt.sz./. Az 5.000/1946.M.E.sz.rendelet alapján végrehaj-
 tott u.n. B-lista viszont egyelőre megfosztott még a nem-
 rég hozzánk osztott dr.Nyireő István egyetemi könyvtárigaz-
 gató ur nagyértékű munkajétől is, valamint K.Kováts
Gyula v.miniszteri osztályfőnök ur szolgálatától /vö.464/1946/.

V. Személyi
 ügyek. Változá-
 sok

17

18

/Nyírási igazgató ur ügyének felülvizsgálásátelőbb, október 30-án a vallás- és közoktatásügyi miniszter urtól kértük /466/1946.kvt.sz./, december 31-én pedig ugyanez ügyben a miniszterelnök urhoz fordultunk /534/1946/. Kérésünknek a következő, 1947.évben eredménye is lett./

Csima János m.n.muzeumi szakáltiszt, aki mint fentebb már említettem, 1946-ban állandóan betegszabadságon volt /vö. 208, 291, 309, 464, 467/1946. sz.iratainkat/, az év augusztus 1-én szintén nyugdíjba ment /1.481,492/1946/.

Mohácsi Károly akadémiai altiszt, aki 1946 folyamán több ízben hosszabb időn át betegeskedett /febr.1-28, április 12-junius 6, junius 12-augusztus 1./, az év szeptember elsejével ugyancsak nyugdíjba került /376/1946/. Lovász Károly m.n.muzeumi altiszt, aki 1942 január 1. óta teljesített a főtitkári hivatalban szolgálatot, hadifogságból való visszatérése után, 1946.május 14-én jelentkezett. Rövid ideig könyvtárunkban teljesített szolgálatot, majd junius 6-án felesége halálával, családi körülményeinek megváltozására való tekintettel tíz napi, utóbb további két heti szabadságot kért. Midőn ennek lejártával sem jelentkezett, s felszólítottam, hogy foglalja el ismét állását, augusztus 12-én hozzánk intézett levelében állásáról végleg leköszönt /346/1946/.

Ahogy a fentiekből kitűnik, az év első felében papíron még meglevő 5 altisztünk helyett a gyakorlatban egyszerre csak 1-2 teljesített szolgálatot, az év második felében pedig az ötből hivatalosan is csak kettő maradt. Hogy a távollévőket pótoljam, azzal a kéréssel fordultam a Főtitkár urhoz, hogy az addig a Gazdasági Hivatalban foglalkoztatott Litvay Albert akadémiai altisztet könyvtári szolgálatra rendelje. Ez meg is történt, április 1-i hatállyal, ugy azonban, hogy Litvay végezze a Gazdasági Hivatalban szükséges takarítási munkákat s az esetleges postai küldemények elintézését is. Benne derék, igyekvő munkaerőt nyertünk.

A középiskolai státus rendezésének előkészítésével kapcsolatban az a veszély fenyegetett, hogy két értékes, igen szorgalmas munkaerőnk: Faragó József és dr.Hartay Erzsébet áll.gimn.r.tanárokat tanintézethez helyezik vissza. Mivel munkájukra a könyvtárban nagy szükség van, sőt itt nélkülözhetetlenek, a M.T.Akadémiának pedig nem áll módjában őket saját keretén belül elhelyezni, illetőleg a M.N.Muzeumba való átvételüket biztosítani, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól mindkettejüknek jelenlegi szolgálati helyükön való meghagyását kértük. /L.410/1946/. Kérésünket a VKM. teljesítette is.

Az év folyamán tisztviselőink, főképp pedig altisztjeink rangsorolásában - elsősorban a 18.600/1946.P.M. sz.rendelet alapján - újból több, régideje fennálló sérelmet sikerült orvosoltatnunk.

VI. A stabilizáció ideje: 1946.II.fele.

Az 1946.évben, az új magyar életben és a M.T.Akadémia újjáépítésének történetében egyként fordulópontot jelent az év augusztus elseje. A kormánynak gondos előkészítés után sikerült az inflációt megállítani, új pénznemet alapítani és az új Forintot értékállóvá tenni. Ezzel szinte egycsapásra megváltozott az ország képe. Ami az infláció idején elképzelhetetlen volt, most ismét, ha eleinte szerény keretek közt is, lehetségessé vált: szeptember 16-án megkezdődött az Akadémia épületkárainak helyreállítása. Bár egyelőre a helyreállítási munkálatok a könyvtár munkáját erősen gátolták, örömmel és készségesen vállaltuk az ezzel járó kényelmetlenségeket, hiszen most már remélhető volt, hogy Akadémiánk belátható időn belül épületének régi szépségében megújul és kincses értékeit ismét a tudományosság szolgálatába állítja.

Épületkárok helyreállítása

A könyvtáron belül legelőbb is a legégetőbben sürgős kőműves munkát: a nagyraktárbeli, állandó életveszéllyel fenyegető, meglazult oszlop helyreállítását kezdték meg /vö.: 125, 130/1946, és szeptember 16-án 394/1946/. A szeptember végére már elkészült gipszoszlop díszítése úgyesen utánozza az eredeti kiképzését. Utóbb a sérült falrészek, ablakok kőművesmunkái kerültek sorra s el is készültek az év novemberében.

Ami a belső helyreállítást illeti, a könyvtár szakjaiból az év végéig a következők újjärendezése fejeződött be: Akadémiák és Társulatok, Bibliográfia, Vegytan, Orvostudomány, Ujlatin, Theológia, Magyar Irodalom, Magyar Történelem.

Belső helyreállítás

Szakok rendezése

Ehhez természetesen szükséges volt, hogy a pincében lévő ^mcementhordókból az egész anyagot már felhordták légyen. Lent csak a 40-70-es évekből való régi hirlapok és egy láda kéziratári anyag maradt. - A még szakjukba vissza nem helyezett könyveket kénytelenek

Az elfalazott könyvek felhordásának befejezése

vagyunk a végleges rendezésig ideiglenesen egy tömegben tartani.

A helyrerakás a fűtési nehézségek ellenére majdnem az év legvégeig, 1946. december 19-ig folyt, ettől kezdve, a legnagyobb hidegben ^{ezt} a munkát szüneteltetnünk kellett.

Akadémiánk könyvtárának kezdettől fogva egyik legfontosabb gyűjtési területe, célkitűzése volt, hogy a világ valamennyi jelentősebb tudományos intézetének, akadémiájának kiadványait teljességre törekedve megszerezze és a hazai tudományos kutatás számára hozzáférhetővé tegye. Ez kezdettől fogva kölcsönös csere alap- Csereviszonyján történt. Örömmel jelenthetem, hogy a háború megszakította kapcsolat több nagy akadémiával, külföldi tudományos intézettel az év folyamán ismét megkezdődött, elsősorban a Szovjetunió nagy kutatóintézeteivel, az Egyesült Államok, Svédország s legutóbb Lengyelország intézeteivel. Bár az Akadémia jelenlegi helyzetében kölcsönösségről egyelőre alig lehet szó, az említett külföldi intézetek nagy tudományos előzékenységgel megküldik kiadványaikat. A külföldi tudományos kiadvány- és folyóiratesere dolgát mint régen, most is dr. Simonyi Dezső akad.könyvtárnok ur végzi. Az év végéig hatvanhat külföldi tudományos intézettel vettük fel újólag vagy kezdtük meg a kapcsolatot, s Növedéknaplónk tanúsága szerint az év végéig 208 tudományos kiadványt könyvelhettünk el. A szóbanforgó intézetek, amelyek ez évben megküldték kiadványaikat a következők:

Amsterdam: Kon.Akademie van Wetenschappen, az "Erasmus" szerkesztősége. - Ankara: Universitesi. - Basel: Naturforschende Gesellschaft; Ciba Zeitschrift szerk.; Bulletin der Schweizerischen Akademie der medizinischen Wissenschaften szerk. - Bécs: Akademie der Wissenschaften; a "Wiener Studien" szerk.; Wiener Prähistorische Gesellschaft. - Bern: Historisches Museum. - Berkeley: Univ.of California. - Brno: Univ.Masarykova. - Bucaresti: Institutul Regal de Cercetări stiintifice al României; Revue

VII. A könyvtár gyarapodása, állománya

Roumaine szerk.; Institut d'Histoire Nationale. - Cagliari: R.Universita. - Colombo: Colombo Museum. - Dublin: Royal Dublin Society. - Erevan: Academy of Sciences of the Armenian SSR. - Frankfurt a/M.: Senckenbergische Naturforschende Gesellschaft. - Frauenfeld: Schweizerische Gesellschaft für Urgeschichte. - Genf: Société de Physique. - Göteborg: Göteborgs Högskola; Göteborgs och Bohuslans Fornminnesförening; Kungl.Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle; Stadsbibliotek. - Göttinga: Akademie der Wissenschaften. - Hága: Service d'In-formation économique. - Halle: Deutsche Akademie der Naturforscher. - Jassy: Université. - Köbenhavn: Kgl.Danska Videnskabernes Selskab; Kgl.Nordiske Oldskriftselskab. 15
Leiden: "Museum" szerk.; Rijksmuseum van Oudheden. - London: The Royal Society of London; Society for the Promotion of Roman Studies; The Philosophical Magazin szerk. Le
Moszkva: Akad. Nauk SSSR. - Padova: Università. - Páris: Intermediaire des recherches mathématiques szerk.; "Syria" szerk. - Peiping: Chinese-American Institut of Cultural Relations. - Perm: Institut des Recherches Biologiques de Molotov. - Praga: Jednota Ceskych matem. a fysiků. - Rio de Janeiro: Instituto Oswaldo Cruz. - Róma: R.Accademia d'Italia. - Sacavém /Portugália/: Estacao Agronomica Nacional. - Stockholm: Sveriges Offentliga Bibliotek; Sveriges Geologiska Undersökning; Meddelanden fran undersöknings. - Taskend: Universitas Asiae Mediae. - Turócszentmárton: Matica Slovenska szerk.; Slovenská Národná Kniznica; Slovenska Pohľady szerk. - Uccle: Observatoire Royal de Belgique. - Uppsala: Egyetemi könyvtár; Universitet; Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet, Upsala Läkareförening's Förhandlingar szerk.; Vilhelm Ekmans Universitetsfond; Geological Institution of the University; Varsó: Pan-słowe Museum Zoologiczne. - Velence: R.Istituto Veneto. - Washington: U.S. departement of Agriculture. - Zürich: Naturforschende Gesellschaft. 1 w

A könyvtár gyarapodása ez évben is - a fel- Nyomdai köteles
sorolt cserekiadványokon kívül - főleg a nyomdai köteles példányok
példányok illetve adományok, hagyatékok révén történt.
Növekedéskönyv szerint ez évben 1.810 köteles példány-
ként beérkező művet vettünk fel, 2220 kötettel. Adomá- Adományok
nyokkal gazdagították könyvtárunkat:

a British Council 113 értékes új angol kiad-
vánnyal, a British Political Mission /Budapest/ 6 művel
/egyben ígéretet kaptunk, hogy néhány angolnyelvű folyó-
iratot díjtalanul megkapunk, sőt, mihamarabb a szállításra
sor kerülhet, az Angol Akadémia összes háboru alatt és

*) Cluj: Seminarul de Matematici al Univ.

után megjelent kiadványát is, mint jelenleg egyedüli intézmény Magyarországon, vö. 458/1946/; - a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a magyar békeszerződések előkészítésével kapcsolatos 4 értékes művel, a Brit és Külföldi Bibliatársaság 4 művel, a M. Nemzeti Múzeum 3, Főtitkári Hivatalunk 9 munkával. Magánosok részéről beérkezett adományok: Erdaily J. /Twain Harte, California, 3/, Gál István /11/, Lévai Ferenc /6/, Manyak E. /1/, Marton Géza /11/, Melich János /1/, Nyireő István dr. /1/, Pastinszky Miklós /3/, Rakovszky György /1/, Révész J. /Debrecen, 1/, Julius v. Ries /Bern, 5/, Schroeder A. /2/, Szenes Lajos /1/, Tóth András /1/, dr. Vass Klára /1/, Voinovich Géza /7/.

/Ezek az adományok, valamint a még 1944-ből származó Szinyeyi József könyvtára az év folyamán tulajdonrészét feldolgozásra is kerültek./

Akadémikusaink munkáit, főleg külföldön megjelent, nehezen hozzáférhető különnyomataikat, hosszabb idő óta igyekszünk - teljességre törekedve - összegyűjteni, s e munkákat tudósonként külön tokokban őrizzük. E gyűjteményünk kiegészítésére ez évben is több ízben fordultunk egyes tudósainkhoz könyvtárunkban még hiányzó munkáik ideajándékozásáért. Az év végéig teljesítette kérésünket Lukinich Imre osztálytitkár ur, akad.r.tag.

Akadémikusaink munkásságának gyűjtése

Amennyire csak rajtunk állt, igyekeztünk egyes, még főkönyvtárnokságom ideje előtt kikölcsönzött és ez ideig még vissza nem juttatott könyvek nyomára jutni, ezeket könyvtárunk számára visszaszerezni, esetleg pótoltatni vagy pótolni, s ugyanígy a nyomdától be sem érkezett, hiányzó folyóiratszámokat vagy köteteket is. /vö. 468, 478/1946/.

Reklamálás

Vásárlásra csak 203 forintot fordíthattunk. - Kéréssel fordultunk a Szovjet Akadémiához a Szovjet Enciklopédia náluk hiányzó kötetének pótlására /megvan 41 köteté/.

Vásárlás

Könyvtárunknak meglehetősen nagy, évtizedek óta feldolgozatlanul fekvő könyvanyagának /1.fentebb/ egy része az év folyamán szintén feldolgozásra került.

Régebbi, eddig feldolgozatlan anyag

A külföldi csereviszony, a nyomdai kötelesek példányok, valamint a felvétetlen anyag feldolgozása folytán könyvtárunk állománya az év végén a Budapest Székes-

Statisztikai adatok

tára pótlására könyvtárunkból duplumok^{ta} kértm/19/1946/, február 7-én pedig a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a szegedi egyetem jogi karának könyvtára számára kért fölös v. duplumpéldányainkból, esetleg kölcsön vagy letétben. Ugyancsak duplumok^{ta} kért a szegedi egyetem bölcsészeti kara, főképpen Gombocz Zoltán összegyűjtött műveit. /Utóbbiakat meg is küldhettük két példányban, vö. 154/1946/. Az Államvasutak igazgatósága a fennállásának 100 éves évfordulójára, 1946. július 15-ére kiadandó emlékkönyv számára Akadémiánk Hollós Oszkár-gyűjteményének több képét, emléktárgyát kívánta lefényképeztetni. Engedélyünkkel ez meg is történt /271/1946, 272/1946/.

A Székesfehérvárosi Könyvtár rendezte, s már 1945-ben rendszeresített könyvtárközi értekezleteken ez év folyamán is résztvettünk, s ugyanígy azokon a megbeszéléseken is, amelyeket pl. a M.N. Múzeum Orsz. Széchenyi Könyvtára a köteles példányok ügyében az év július 1-ére, majd 26-ára összehívott értekezletein. Az utóbbiakon felmerülő kérdésekről részletes véleményt adtunk /vö. 298, 451/1946./ s hangsúlyoztuk, hogy a magunk részéről is alapvetően szükségesnek tartjuk egy külön Könyvtárügyi Törvény megalkotását, amely mind a külföld idevágó eredményeit, mind pedig a rokon kérdések, a múzeumügy és levéltárügy hasonló éveken alapuló rendezését tekintetbe venné. Csak így érhetjük el újra azt a színvonalat, amelyet a magyar könyvtártudomány - a külföld megítélése szerint is - a múlt század nyolcvanas éveig elért, ill. tartott, s mely a magasabbak közül való volt. Részletes hozzászólásunkban a megalkotandó Könyvtárügyi Törvény alapelveit és részletkérdéseit az egyes pontokban, behatóan kifejtettük.

Saját keretünkön belül is rendszeresen tartottunk könyvtári munkamegbeszéléseket, így pl. március 4-én, április 30, október 3, 7, 15-én stb. /vö. 101, 200, 434/1946/. E közös tisztviselői megbeszéléseken alakult

Könyvtárközi értekezletek, a VKM. könyvtárügyi törvényének előkészítése

x)

x) áprilisában két ízben tartott, valamint a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak

IX. Munkaterv
1947-re

ki az a munkaprogram, amelyet már 1945-ben, utóbb 1946-ban /október 4-én/ az összesülés elé terjesztettünk, s melynek megvalósítását az év folyamán illetve 1947 folyamán célba vettük. E munkaterv szerint elsőrendű teendők a halaszthatatlan folyó munkákon - tehát a beérkező külföldi kiadványok, adományok, köteles példányok kezelésén, felvételén, szakozásán, cimentszésén, a titkárok adminisztratív teendőin /könyvtári ügyek, személyzeti ügyek, szakszervezet/, a látogatók és kölesöznzök kiszolgálásán, valamint egyes különleges, de elmulaszthatatlan feladaton kívül, /amilyen pl. a Nemzeti Kaszinó könyvtárának vagy a fasiszta könyvek kiválasztásának, elkülönítésének, elszállításának ügye volt/, - mindenekelőtt az Akadémia épületének és a bérháznak könyvtári részében esett épületkárok helyrehozása. Csak, ha ez már bekövetkezett, gondolhatunk a szakok végleges rendezésére, kéziratárunk, egyes gyűjteményeink, a Vigyázó-, Vörösmarty-, Goethe-szobák, a Széchenyi Múzeum könyvtári szempontból való helyreállítására, az elrejtett ládák anyagának kicsomagolására, a Régi Magyar Könyvtár, a Kaufmann-gyűjtemény és a ládákbeli kéziratári anyag rendezésére. Mindez nyilván a következő, 1947. - s bizonyára a még azután következő esztendő - feladata.

Dr. Györkösy tanár ur fentebb idézett 99/1946. sz. jelentéséből, s munkatervünkben nyilván kiviláglik, hogy mindenneknek a nagy, elintézésre váró feladatoknak megoldása nagymértékben anyagi eszközeink rendkívül korlátolt voltán mulik. Igyekeztünk Akadémiánk szomorú helyzetét az arra illetékesek előtt kellő formában feltárni, s ezért Szentgyörgyi másodelnök ur közvetítésével azzal a kéréssel fordultunk a magyar kormányhoz, hogy tagjai - köztük Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes urak - látogassák meg Akadémiánkat s könyvtárunkat, és saját szemükkel győződjenek meg az abban esett nagy károkról, pusztulásról. Többizben kapunk is erre vonatkozó határozott ígéretet - vö. 434/1946.: előbb október első, majd második hetére vonatkozólag - de a látogatások, sajnos, elmaradtak. A stabilizáció óta eltelt félesztendő s annak eredményei mégis azzal a

reménnyel biztattak, hogy munkánk a következő esztendőben azt az anyagi háttérrel sem fogja nélkülözni, amely nélkül legodaadóbb igyekeztünk sem érhet el tartós és komoly eredményt.

J E L E N T É S

a könyvtár állapotáról az 1947. évben

Ezt a jelentést Melich Gábor főkönyvtáros feljegyzései és más hivatalos adatok alapján a főkönyvtáros utasításai szerint
Dr. Garbay Alice.

Melich G.
főkönt.

T a r t a l o m j e g y z é k

	Oldal
I. <u>Ujjáépítési munkák.</u>	
Épületkárok helyrehozása	1
A könyvtár helyiségeinek helyreállítása	1
Nagytakarítás	2
II. <u>Belső ujjárendezés.</u>	
Szakok rendezése	2
Cimtárak ujjárendezése	3
Ráth-kvt. és Régi M. Könyvtár rendezése	3
Kaufmann-gyűjtemény rendezése	3
A Vigyázó-, Goethe-, Vörösmarty-szobák állapota	4
A Széchenyi múzeum ügye	4
III. <u>1947. különleges feladatai.</u>	
A Nemzeti Kaszinó Egyetemi Könyvtárban őrzött 35.000 kötetének hazaszállítása	5
A IV. jegyzék fasiszta könyveinek beszolgáltatása	7
Kibédi Varga Sándor és a M. Német Társaság fasiszta könyvei	8
Az 1948. év centenáris kiállításának előkészü- letei	9
IV. <u>A könyvtár forgalma.</u>	
Olvasók, kölcsönzők	9
Tanulmányi látogatások	10
Kölcsönzés, nemzetközi könyvtári kapcsolatok	10
Tudományos kapcsolatok	10
V. <u>A könyvtár gyarapodása.</u>	
Csereviszony külföldi tudományos intézetekkel	11
Adományok	13
Akadémikusok munkásságának gyűjtése	14
Nyomdai köteles példányok	15
Vásárlás /kötetés/	15

VI. A könyvtár személyzete.

Változások	15
Előlépések	16
Tudományos pótlék és különmunkadíjak	16
Munkakörök	16

VII. A könyvtár tehertételei és a megoldandó feladatok.

A tisztviselők memoranduma: szükséges munkahelyek, raktárhelyiségek	18
Az UNESCO-segély ügye	19
Munkaprogram az 1948. évre	19

Az 1947. esztendő könyvtárunk ujjáépítése szempontjából biztatóan indult. A magyar kormány jóvoltából ez évben már teljes lendülettel folytak az 1946. őszén még csak esetenként célbavett ujjáépítési munkálatok; az épületkárok helyrehozása az egész esztendőn át folyt. Bár belső ujjárendezési munkáinkban az épületnek szinte minden részében egyidejűleg folyó kőműves, vízvezeték- és csatorna-, valamint villany-, fűtő- és tűzvédelmi berendezések szerelési munkálatai nagy mértékben gátoltak, sok fáradságot és veszélyt jelentettek, sőt a könyvtári munka szabályos menetét néha majdnem lehetetlenné tették, természetesen mégis nagy örömmel és lelkesedéssel figyeltük a munka menetét, előrehaladását.

Az ujjáépítés során a könyvtár helyiségein belül kijavítottak az ablakok sérült vagy tönkrement keretei, tokjai, a villanyvezetékek modernizálása során kivésettek a később behelyezendő Bergmann-csövek menetei, s a vezetékekben esett károk kijavítottak, s az év végén megjavítottak a könyvtár vízvezeték- és csatornaberendezései is. Folyóvizet, sajnos, ez évben még nem kaptunk. Junius 20-án megrongált zárjaink megjavítására került a sor, augusztusban pedig - mivel a fűtési nehézségek miatt nyilván ez évben sem volt lehetséges a központi fűtőberendezések használata - kályhások dolgoztak a két állandóan használt helyiség kályháinak megjavításán.

Az üvegezési munkák során sikerült bevezetnünk a Kézikönyvtár szekrényeinek, valamint a

I. Ujjáépítési munkák

Épületkárok helyrehozása

A könyvtár helyiségeinek helyreállítása

Ráth könyvtár elhelyezésére szolgáló szekrények ablakait.

Régi nagy gondunk: a Scheneck-lakásban elhelyezett könyvek hozzáférhetetlensége, illetőleg az időjárás viszontagságaival szemben védtelen voltuk miatt valamennyit enyhült, amikor az év május 13-án e helyiségekben is megindult a munka.

Az újjáépítés során sajnálatos módon eltűnt a munkások által gyakran használt könyvtári létrák közből darabja /444/1947/; az egyidejűleg több, egymástól igen távolfekvő helyiségben folyó munkák állandó ellenőrzésére személyzetünk minden igyekezete mellett sem volt mód. - Ez évben még nem sikerült elérnünk, hogy könyvtárunk nagy olvasótermének mennyezete is kijavittassék. Május 8-án, utóbb július 1-én pl. még mindig nagyobb vakolatdarabok zuhantak le a sérült részekről és okozhattak volna könnyen bajt is /v.ö. 208,312/1947/; a hasonló, esetleg súlyosabban végződő esetek megismétlődésétől tartva az év legvégéig sem mertük kutatóinkat e teremben elhelyezni, hanem mindvégig az amugyis túlszűfolt főkönyvtárnoki szobában, illetőleg a leghidegebb időkben, 1947. elején, amikor ennek a helyiségnek a fűtése is lehetetlenné vált, s a hőmérséklet itt a 7 - 8 fokot meg nem haladta, a még zsűfoltabb, u.n. köteles példányok szobájában biztosítottunk nekik is helyet. - Az ilyen körülmények között még fokozottabban szükséges nagytakarítási munkákat a Nagytakarítás könyvtár állandóan használt munkahelyiségeiben augusztus hó folyamán végeztettük el - az ostrom óta először idegen segítséggel! - /389/1947/. Könyvtárunk alkalmazottai számára, akik munkaköpenyeik elvesztése óta tulnyomórészt utcai ruhájukban kénytelenek a könyvtár állandóan poros és mindig újból vakolattörmelékkel teli helyiségeiben dolgozni, és eddig maguk végezték a takarítgatást is, az írásbeli munkák elvégzésére szolgáló néhány helyiség alapos megtisztítása sokat jelentett.

Az újjárendezési munkák során az év folyamán II. Belső újjá-
elkészült a következő újabb szakok rendezése: Történelem, rendezés
Állattan, Természettan, Növénytan, Ásványtan, Germán Iro- Szakok rendezés
dalom, Magyar Nyelvtudomány, Politika, Classica Philologia,
Külföldi folyóiratok.

A helyrerakást Györkösy és Simonyi tanár urak vezetésével - és állandó személyes közreműködésükkel, testi munkájukkal is - altisztjeink, s amennyire a folyó munkák engedték, más tisztviselőink is végezték. Az újjárendezési munkálatokkal kapcsolatban szükségesnek bizonyult a könyvtár katalógusainak, elsősorban a szakkatalógus 655 tokjának újjárendezése, a már hosszabb ideje tulzsufelt, sérült tokok kicserélése, javítása, új tokokkal való kiegészítése. Nagy akadálya a munka gyors haladásának, hogy az új tokok beszerzése, illetve a régiéik javítása ezévi anyagi lehetőségeinket számbavéve egyelőre lehetetlen feladat.

Cimtárak újjárendezése

Elrejtett s utóbb visszakerült ládáink tartalmát ez évben, sajnos, még nem csomagolhattuk ki, bár az irántuk való kereslet hónapról-hónapra fokozódott, mert a kéziratok, értékek elhelyezésére egyelőre megfelelő helyet biztosítani nem tudtunk. Egyedül az V.számú ládát, amelyben Kodály Zoltán elnök ur népi zenegyűjteményének kéziratait őriztük, bontottuk fel; tartalmát az Elnök ur kérésére át is adtuk neki /1. 504/1947/. A nálunk 1944 április 8-a óta őrzött Reguly-Pápay féle osztják kézirati hagyatékot április 2-án szintén visszajuttattuk tulajdonosának /148/1947/.

A kéziratári értékeknel kedvezőbb helyzet alakult kia Ráth-könyvtár illetve a Régi Magyar Könyvtárhoz tartozó és szintén igen gyakran keresett anyag tekintetében: e két gyűjtemény rendezése Fludorovits Jolán könyvtárnok urnó vezetésével az ősz folyamán befejeződött /v.ö. Jelentését nov.6-ról, 544/1947/, és értékeik azóta könyvtárunk látogatóinak rendelkezésére állanak.

Ráth-könyvtár és Régi Magyar Könyvtár rendezése

Ugyancsak kedvező eredményről számolhatok be az u.n. Kaufmann-gyűjteményre vonatkozólag. A gyűjtemény gondozója, dr.Halmi János akad.m.tanár ur ugyancsak az ősz folyamán az Országos Rabbiképző Intézet professzorainak: Löwinger Sámuel igazgató és dr.Scheiber Sándor tanár uraknak készségesen felajánlott szíves közreműködésével a gyűjteményt teljesen

Kaufmann-gyűjtemény

ujjarendezte, a már használható geniza-állományt számbavette - utóbbiak nagyrésze ez időben még a ládáknak van elcsomagolva -, az ostrom alatt beállott, szerencsére csak kisszámú hiányokat megállapította, s végül az anyagot új, könnyebben áttekinthető csoportosításban helyezte el /jelentését a végrehajtott rendezésről 1. október 20-án 478/1947.sz.alatt/. A gyűjtemény elhelyezésére szolgáló szekrények megrongálódott zárjainak megjavíttatását Munkácsi Ernő ur volt szives vállalni, s önzetlen ajánlközését köszönettel elfogadtuk.

A gyűjtemény rendezése óta már több ízben állhattunk a kutatók rendelkezésére, így pl. a jeruzsálemi Bialik-intézetnek is, a Jewish Agency for Palestine magyarországi hivatalának közvetítésével /vö.174/1947/. Más, tudományosan indokolt esetben is megengedtünk egyes, a gyűjteményhez tartozó kéziratkezelését /vö. 351/1947/.

Külön gyűjteményeink: a Vigyázó-, Goethe-, Vörösmarty-szobák ügyében - amíg ugyanis e helyiségek, melyek most ládáink és a Nemzeti Kaszinó könyveinek elraktározására szolgálnak, az újjáépítés során más helyiségek rendbehozásával fel nem szabadulnak, - ez évben még nem állhatott be változás. A Vigyázó-, Goethe- és Vörösmarty-szobák állapota

A Széchenyi-muzeum dolgában viszont, - amely A Széchenyi-muzeum kiváló, hűséges gondozója, Vízota Gyula dr. halála óta gondozatlanul állt, az ostrom alatt tudvalévőleg súlyos károkat szenvedett, s állományának egy része meg is semmisült, - 1947-ben kedvező fordulat állt be. A Könyvtári Bizottság 1947.május 29-i ülésén hozott javaslatára, illetőleg felkérésére Lukinich Imre osztálytitkár, akad.r.tag ur vállalta a gyűjtemény gondozását, s az Igazgató Tanács az év novemberében hivatalosan is megbizta e munkakörrel. /vö. 416/1947./ Remélhető, hogy céltudatos és szakavatott vezetése alatt az időközben könyvtárunkhoz osztott és ezzel a feladattal megbizott Pataky Mária^{dr.} (tanügyi tanácsos) urnő - az enyhébb idő beálltával és altiszti segítséggel - a gyűjteményt ismét hamarosan hozzáférhetővé, használhatóvá fogja tenni.

Sok gondot, utánajárást jelentettek ez évben is a M.T.Akadémia Hollós Oszkát-gyűjteményének ügyei /vö. pl. 281, 425, 456/1947. stb./.

Állandó aggodalmat jelentett számunkra a Nemzeti Kaszinónak 1946.évi jelentésében említett mintegy 35.000 kötete, amely anyagi eszközeink korlátolt volta és a szállítási nehézségek miatt az év júniusáig az Egyetemi könyvtár épületének második emeletén, a könyvek szempontjából meglehetősen kedvezőtlen helyen, volt elhelyezve. Csak június elején merült fel konkrét formában a könyvek hazaszállításának lehetősége. A szállítást megelőző napokban, jun. 8-11. közt a Vörösmarty- és Vigyázó-szobában, s részben a nagy könyvraktárban is helyet készítettünk a könyvek számára. Megegyeztem az Egyetemi Könyvtár négy altisztjével, hogy dr. Szandtner Pál, egyetemi könyvtárnok ur irányítása alatt vállalják a könyveknek a második emeletről a földszintre való leszállítását. A leszállítás a június 10-én vette kezdetét és 16-án ért véget. Külön feladat volt megfelelő teherautó biztosítása. Ez ügyben felkerestem dr. Mészárovs Tibor urat, a M.N.Bank főfelügyelőjét, ill. Cziráky főmérnök urat, a M.N.Bank műszaki osztályának vezetőjét, hogy s az utóbbi kilátásba is helyezte, ^{ha} a szállítás tartamára díjtalán kölcsön adja a bank egy három tonnás teherkocsiját. Sajnos, a dologból semmi sem lett, s bár több más helyen, pl. a Népjóléti Minisztériumban is jártunk hasonló kéréssel, végül is egyedül a Tirai Richárd egyetemi nyomdai igazgató ur szivessége folytán kölcsönkapott egy tonnás teherautón kezdtük meg a könyvek hazaszállítását. A szállítás jun. 16-án d.u. vette kezdetét és 26-ig folyt, az Egyetemi Nyomda autóján összesen 13 fordulóval, illetve még egy öttonnás teherautóval, egy fordulóval. A szállításban a fentebb említett egyetemi könyvtári altiszteken kívül, akik a lehordáson kívül a berakodásnál is segédkeztek, altisztjeink: Kuti István, Major István, Szabó József, Czagány József, Litvay Albert működtek közre. A be-, illetve kirakodásnál magam is jelen voltam, és felkéré-

III. Külön feladatok

A Nemzeti Kaszinó Egyet.

Könyvtárban ór-zott 35 ezer kötetének hazaszállítása

süinkre felügyelt a berakodásra Szandtner Pál egyetemi könyvtárnok ur is.

A szállítás folyamán sajnálatos, bár szerencsére nem súlyos kimenetelű közlekedési balesetünk is volt. Junius 18-án délután a második fordulónál az Irányi és Egyetem utcák kereszteződésénél egy Beszkárt autóbusz teljes sebességgel nekiszaladt az Egyetemi nyomda nekünk kölcsönzött autójának, amelyben Kuti, Szabó, Litvay és Czagány altisztjeink ültek. Utóbbiak, Litvay kivételével, kisebb-nagyobb sérüléseket, zúzódásokat szenvedtek, Szabó altisztnek kabátja is tönkrement. A sérülteket a helyszínen megjelent rendőr és két Beszkárt alkalmazott a Rókus-kórházba kísérte, ahol megállapították, hogy szerencsére nem szenvedtek súlyosabb sérülést; borogatással, pihenéssel a baj hamarosan rendbejött. A teherautót is több sérülés érte, ezeket a Beszkárt 1500 Ft költségen kijavíttatta; aznap azonban a szállítást már nem lehetett folytatni. - A szállítás teljes költségei közel 3.000 Ft-ot tettek ki.

A Nemzeti Kaszinó könyveivel kapcsolatban dr. dr. Mátrai László, az Egyetemi Könyvtár főigazgatója azzal a szóbeli kéréssel fordult hozzám, hogy a könyvek közül a számunkra duplumanyagot jelentőket, főként pedig a magyar klasszikusokat engedjük át nekik. Utóbbiakból ugyanis igen sok példányuk hiányzik, a kölcsönzések folyamán elvesztek, s hiányukat nem igen tudja másképp pótolni. Elvben nem elelmeztem a kérés teljesítését - különös tekintettel arra is, hogy a főigazgató oly sokáig készséggel adott helyet a tulajdonunkat képező Nemzeti Kaszinó könyvtárának - , de az ügyben való döntés írásbeli elintézését kíván és az Igazgató Tanács hatáskörébe tartozik.

A Nemzeti Kaszinó ránk maradt vagyontárgyai között szerepelt 8 db. vadásztrófea is, még pedig 5 db. afrikai antilop-fej, 1 db. afrikai bivalyfej, 1 db. 12-es és 1 db. 10-es szarvasagancs. Minthogy ezeknek megfelelő elhelyezése az Akadémiának nem állt módjában, az Akadémia elnökségének engedélyével /1.347/1946. örök letétképpen átadtuk ezeket a Természettudományi Múzeumnak, azzal a feltétellel, hogy a tárgyakon azoknak eredete és tulajdonjoga fel legyen tüntetve. /vö. 358, 369/1947/. A Természettudományi Múzeum főigazgató-

ja a letétet köszönettel fogadta és feltételünket készséggel teljesíti.

A Nemzeti Kaszinó könyveinek hazaszállítása után hamarosan jelentkezett könyvtárunkban egy az orosz Ellenőrző Bizottság részéről való kiküldött, aki arra való hivatkozással, hogy a Nemzeti Kaszinó tagjai közül többen német származásuak lehettek, a német állampolgárok vagyona pedig a békeszerződés értelmében tudvalevőleg az orosz állam tulajdonába megy át, a Góthai Almanachot kereste. Csak régi évfolyamokat tudtunk rendelkezésére bocsátani. Az ügynek egyelőre folytatása nem lett.

Ami a Nemzeti Kaszinó könyvei közt esetleg található fasiszta szellemű műveket illeti, megnyugtató volt ránk nézve, hogy a könyvanyagot már annakidején az Egyetemi Könyvtárban darabról darabra átválogatta Szergejsik ezredes, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság orosz megbízottja.

A könyvtárunkban esetleg még található és a miniszterelnökség sajtóosztálya által 1946. novemberében kiadott IV. jegyzékben feltüntetett "fasiszta, szovjetellenes, antiszovjetikus" sajtótermékek összegyűjtését még az előző év végén elkezdtük, s bár a teljesen fűtellen helyiségekben, váltott csoportokban való bejárás mellett /1.fentebb/ a munka csak lassan haladhatott, mégis szabályosan elkészültünk vele volna a törvényes határidő lejártáig, azaz január 20-ig, úgy, ahogy az előző jegyzékben feltüntetett sajtótermékek esetében is. 1947. január 14-én azonban megjelent könyvtárunkban a fentemlitett Szergejsik ezredes vezetésével egy tiztagu, a fasiszta könyvek beszolgáltatását ellenőrző és a könyvtárakat felülvizsgáló bizottság, amely a könyvtárat darabról darabra kívánra átnézni. A bizottság minden nap 9-4-ig dolgozott raktárainkban s a hivatalosan kiadott jegyzékekre való tekintet nélkül válogatta ki anyagunkból az általa fasisztának vagy szovjetellenesnek minősített műveket, szám szerint - de pontos jegyzék nélkül - 3843 darab nyomdai terméket /1.25/1947/.

A IV.fasiszta jegyzék könyveinek összegyűjtése

ji

Mivel a kiemelt és elszállításra váró anyag megítélésünk szerint nem volt fasisztának tekinthető, a

vallás- és közoktatásügyi minisztérium illetékes ügyosztályához fordultunk, amely ki is küldte a könyvek elszállításának ellenőrzéséhez dr. Jentsch Árpád és dr. Győry János tanácsos urakat, akik a könyvek elszállításánál jelen is voltak.

A könyvtár átkutatásakor a bizottság tagjai a főkönyvtárnok szobájában, jól hozzáférhető helyen, az egyik szekrény polcán több, az Akadémia pecsétjével és bélyegzőjével el nem látott, s Növekedéknaplónkba fel nem vett fasiszta könyvet talált, melyekről utóbb kiderült, hogy a Nyugatra menekült Kibédi Varga Sándor könyvei közül valók. Ezeket a Kibédi Varga Sándor lakásán talált könyveket a könyvtárból kikölcsönzött számos kötettel egyidejűleg, 1945. június közepén, - tehát még a fasiszta művek beszo-
gáltatását elrendelő s azoknak első, részleges jelentését tartalmazó Magyar Közlöny 54. számának megjelenése előtt - jegyzék nélkül juttatták el hozzánk. Mi mindvégig magántulajdonnak tekintettük őket, s ezért nem is kerültek felvételekre. Mivel ennél fogva címtár-cédulájuk sem volt a fasiszta könyvek összegyűjtésekor, - mely munkát a feldúlt és egyébként is nagyterjedelmű könyvtárban nem is végezhattünk volna másként, mint a katalóguscédulák kikeresése útján-
átvizsgálásuk szükségessége fel sem merült. A sajnálatos ügy folytatásáról szóló részletes jelentésünket könyvtárunk irattárában őrizzük. - A bizottság az Akadémia könyvtárának saját anyagából sem a szaktárhelyieségben, sem a kéziratárban, a Vigyázó-, Goethe-, Vörösmarty-szobákban, a Kuti- vagy Scheneck-lakásokban egyetlen jegyzéken levő fasiszta könyvet sem talált.

A IV. jegyzék alapján összegyűjtött fasiszta könyvek beszállítására - az orosz bizottság látogatására s a hátráltató körülményekre való tekintettel - az illetékes V. kerületi rendőrkapitányság könyvtárunknak február 20-ig haladékot adott. /Utóbb a beszo-
gáltatás idejét a fővárosban mindenki számára eddig az időpontig hosszab-
bitották meg./

Kibédi Varga
Sándor fasisz-
ta könyvei

(l. 333
- 1947
könyvtár
szám).

Az összegyűjtött könyveket Faragó tanár ur febr. 18-án Czagánnal és Litvayval elvitette az V.ker. előljáróságra - az V.ker. rendőrkapitányságról ide utasították őket - és átadta Gerlach előadó urnak. A beszállított könyvek száma: 185 kötet. /Jelentést és átvételi jegyzéket l. 87/1947.sz.a./ ^{k)}

A szabadságharc évének a következő, 1948. esztendőben esedékes centenáriumi megünneplésére - más nagy tudományos intézetekhez hasonlóan - már ez év folyamán megfelelő előkészületeket tettünk. Készülő kiállításunk anyagának összegyűjtésével dr.Pataky Mária tisztviselőnőket bízunk meg, aki az ügyben összeköttetésbe lépett s több ízben tárgyalt a M.N.Muzeum Orsz. Széchenyi Könyvtárának illetékes vezetőivel /vö. 41,419,452,458/1947/. Eredeti terveink szerint külön kiállítást akartunk megszervezni, ettől az elgondolástól azonban az Akadémia palotájának súlyos kárai, illetőleg az abban folyó és a kiállításamegnyitásáig előreláthatólag még be nem fejezett újjáépítési munkák miatt el kellett államunk. Ilyenformán a M.N.Muzeum kiállításába kapcsolódunk majd bele külön anyagunkkal; így ki szeretnénk állítani pl. Arany és Petőfi levelezését, Petőfi munkáinak első kiadásait, az Arany szerkesztett "Nép Barátját", az 1948-49-ben élő akadémikusok arcképeit.

Az 1948.év centenárius kiállításának előkészülete:

Az előző oldalakon a könyvtár életében 1947. folyamán felmerülő különleges feladatok teljesítéséről számoltam be. A könyvtár hétköznapijainak vázolásánál örövendetes tünetként elkönnyvelhető jelenség a könyvtár forgalmának - minden nehétség ellenére is - egyre fokozódó növekedése. Míg az év kezdetén, pl. márciusban még csak 12 olvasó látogatta a könyvtárat s összesen 21 könyvet használt, áprilisban 21 olvasó 39 kötetet kért ki, júliusban már 58 olvasóról számolhatunk be 210 használt könyvvel, novemberben pedig 62 olvasó 220 kötetet, decemberben 70 olvasó 299 kötetet olvasott. Az egész év folyamán 419 olvasó 1250 kötetet használt.

IV.A könyvtár forgalma

Olvasók

^{k)} Az orosz ellenőrző bizottság elrendelte törléseket lexikonainkban, enciklopédiáinkban, így a Szovjet Enciklopédiában is, ugyancsak végrehajtottuk.

Több esetben csoportos tanulmányi megte-
kintésre kértek könyvtárunktól engedélyt, illetve ke-
resték fel azt, elsősorban a Budapest Székesfőváros
Népművelési Tanfolyamainak hallgatói /vö. 448/1947,
515/1947/, vidéki tanárok és tanítók /július 17-én,
augusztus 5-én és 19-én, l. 338/1947/, a British Coun-
cil kiküldöttei /447/1947/, iskolák növendékei.

Tanulmányi látoga-
tások

Könyvet kölcsönöztek könyvtárunkból az
év folyamán 382 alkalommal, a kölcsönzött kötetek
száma 625. Az Országos Könyvtári Központ ez évben u-
jólag megindította a háború által megakasztott nem-
zetközi könyvkölcsönzést és bennünket is megkérdezett,
hajlanók volnánk-e adott esetben külföldi könyvtárak
ilyenirányu kérésének eleget tenni /vö.255-6/1947/.
Álláspontunkat részletesen kifejtve, elvben mi is
hozzájárultunk a nemzetközi könyvkölcsönzésben való
részvételhez, a gyakorlatban azonban - amíg könyvtá-
runk szakjai nincsenek teljesen rendezve és anyagi
helyzetünk annyira bizonytalan, hogy még a portó- stb.
költségek előlegezése is erőnket meghaladó feladat -
ilyen kéréseknek nem tudunk eleget tenni.

Nemzetközi könyv-
tári kapcsolatok,
kölcsönzés

Számos, régen, tulnyomórészt még főkönyv-
tárnokságom ideje előtt kikölcsönzött munkát rekla-
máltunk meg ez évben is /vö. a 284-308/1947.számig
terjedő iratainkat/ s kérő felszólításunk több, már
nem is remélt esetben kedvező eredménnyel járt. Más
esetekben a könyveket mint az ostrom alatt elpusztul-
takat kell tekintenünk; ilyenkor is igyekeztünk a köl-
csönzőktől könyvtárunknak megfelelő kárpótlást szerezni.

Igen sok esetben fordultak hozzánk ez év-
ben is magánosok és intézmények felvilágosításért tu-
dományos, bibliográfiai és könyvtári kérdésekben. Tu-
dományos és könyvtári kérdésekben hatóságaink intéze-
teink közül ez év folyamán a következőkkel álltunk köz-
vetlen kapcsolatban:

Tudományos kapcso-
latok

Budapest Szfv. Könyvtára, Budapest Szfv.
Statisztikai Hivatala, Budapesti Népbíróság, Debrecen
város Déri Múzeuma, Könyvtárosok és Levéltárosok Egye-

sülete, Magyar Bibliophil Társaság, Magyar Nemzeti Múzeum Föld- és Őslénytani osztálya, Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchenyi Könyvtára, Magyar Országgyűlés Könyvtára, Országos Könyvtári Központ, Országos Magyar Természettudományi Múzeum, Országos Rabbiképző Intézet, Pázmány Péter Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Keleteurópai Tudományos Intézet /v. Teleki Pál Tud. Intézet/, a Vallás- és közoktatásügyi minisztérium /pl. az egész országra kiterjedő művelődéspolitikai adatgyűjtésének lefolytatásához kért hozzászólást stb./. Dr. Szabó Miklós leningrádi magyar ösztöndíjas közvetítésével a leningrádi Herzen-Intézetnek is adtunk felvilágosítást.

Ez évben is rendszeresen résztvettünk a Bp. Székesfővárosi Könyvtár megrendezte könyvtárközi értekezleteken, testületileg megjelentünk a budapesti angol misszió sajtószolgálatának a M.N. Múzeum központi épületében megrendezett nagyszabású fényképkiállításának ünnepélyes megnyitóján, amely a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr jelenlétében folyt le; résztvettünk a budapesti Amerikai Követség több mint 7.000 folyóirat-számból álló ajándékanyagának az illetékes magyar kormány-szerveknek való ünnepélyes átadásán /240/1947/.

A külföld tudományos intézetei és Akadémiánk közt a háború óta ismét szép lendülettel meginduló csereviszonyok újabb intézetek kapcsolódtak bele. A már előző évi jelentésben felsoroltakon kívül ez évben a következő tudományos intézetek küldték meg kiadványaikat:

V. A könyvtár gyarapodása
Csereviszonyok külföldi intézetekkel

Adelaide: University. - Amsterdam: Société Néerlandaise de Zoologie; Wiskundig Genootschap; - Basel: Universitätsbibliothek /Service scientifique Roche/. - Batavia: R. Magnetic and Meteorological Observatory. - Bécs: Österr. Archäologisches Institut; a "Panökonomia" szerk.-e. - Bern: Schweizerische Naturforschende Gesellschaft. - Bratislava: Slovenská Akadémia. - Bruxelles: Musée Royale d'Histoire Naturelle de Belgique. - Buenos Aires: Academia Argentina.

17 ny

Bucuresti: Institutul Geologie al Romaniei; Faculté des Lettres; Institut de Linguistique Roumaine; École Polytechnique. - Calcutta: National Institute of Sciences of India. - Cambridge: Philosophical Society. - Capetown: H.M.Astronomer. - Cincinnati: Lloyd Library and Museum. - Colombo: University of Ceylon. - Columbia: Missouri Academy; University of Missouri. - De Bilt: Kon.Nederlandsch Meteorologisch Institut. - Dublin: Royal Irish Academy. - Geneva /New York state/: New York state agricultural experiment station. - Grenoble: Université. - Groningen: Wiskundig Genootschap. - Haga: Koninklijke Bibliotheek; Kon.Nederlandsch Meteorologisch Institut; Cour permanente de justice internationale. - Halifax: Nova Scotian Institut of Science. - Heidelberg: Akademie der Wissenschaften. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica; Societas pro fauna et Flora Fenniae; Suomalais-Ugrilainen Seura; Suomen Historiallinen Seura; Societas Zoologica-Botanica Fenniae; Commission Geologique de Finlande; Bureau Central Statistique. - Jerusalem: Jewish National and University Library; Hebrew University. - Krakko: Polska Akademia Umiejetncsti; Société Polonaise de Mathématique. - Leiden: "Mnémosyné" szerk.. - Lisboa: "Portugaliae Mathematica" szerk. London: British Academy; Society of Antiquaries; Society for the Promotion of Hellenic Studies; Science Museum Library. - Los Angeles: University of Southern California. Lund: Universitas Lundensis; Kungl. Fysiografiska Sällskapet i Lund. - Lyon: Institut Mathématique; Faculté des Sciences; Bibliothèque de l'Université. - Marseille: Université. - Massachusetts: Woods Hole Oceanographie Institute. - Menasha: American Mathematical Society. - Morgantown: West Virginia Academy of Science. - Páris: Association Française pour l'avancement des sciences; Société Chimique de France; Bibliothèque Française. - Philadelphia: American Philosophical Society; University of Pennsylvania. - Poznan: Poznanskię Towarzystwa Przyjaciół Nauk. - Prága: České Společnosti Nauk. - Rangoon: Archeological Survey Burma. - Rennes: Société Scientifique de Bretagne. - Reykjavik: Societas Scientiarum Islandica. - Róma: Accademia d'Ungheria; Università. - San Diego: Society of Natural History. - Saint Louis: Academy of Science. - Stanford: University. - Stillwath: Oklahoma Academy of Science. - Stockholm: Högskola; Vitterhetshistorie och Antiquitets Akademie; Statens Undersöknings och Försöksanstalt för Sottwattensfisket; Acta Chimica Scandinavica szerk.; Kungl. Tekniska Högskola; Trieszt: Università; Museo Civico de Storia Naturale. - Trujillo: Universidad de Santo Domingo. - Turku: Yliopiston Julkaisuja. - Uppsala: Zoologiska Bidrag fran Uppsala szerk. - Urbana: University of Illinois. - Vatikánváros: Bibliotheca Apostolica Vaticana. - Victoria: Astrophysical Observatory. Washington: U.S.Geological Survey; U.S.National Museum; Smithsonian Institution; National Research Council. - Zürich: Geobotanisches Institut Rübel.

^{s)} a"Neophilologus" szerk.e.

Kérésünkre az Erdélyi Tudományos Intézet Adományok

ajándékképpen megküldte az Erdélyi Tudományos Füzetek c. sorozatnak nálunk hiányzó s még egyáltalán kapható s számait, az Erdélyi Tudományos Intézet kiadványait teljes számban - összesen 64 kötetet -; ezenkívül az Erdélyi Múzeum c. folyóirat 10 számát. Ugyancsak kérés-
sel fordultunk Szekfü Gyula szovjetunióbeli magyar kö-
vet szives közvetítésével a Szovjet Akadémiához, hogy
a már említett s nálunk meglévő Bolsaja Sovjetskaja En-
ciklopédiája kötetei kiegészítettessenek és az U.S.R.R. ál-
tal kiadott orosz klasszikusok műveit, így Puskin mű-
veinek centennáris kiadását, Gorkij összes műveit, Le-
nin összegyűjtött műveinek 40 kötetes állami kiadását, Le-
sztyalin műveinek gyűjteményes kiadását, általában a leg-
újabb állami kiadásokat, valamint az U.S.S.R. állami
kiadásu legújabb szótárait, különösképpen Usakov négy-
kötetes orosz szótárát adományképpen megkaphassuk.

A könyvtárat gyarapító adományok közül ez
évben legelőbb is a már említett, a Rockefeller Alapból
való, az Országos Könyvtári Központ által közvetített
tekintélyes folyóiratajándékról kell hálásan beszámol-
nom, amelynek keretében sok bennünket érdeklő tudomá-
nyos folyóiratnak teljes háborus sorozatát sikerült
megszerezni; azonkívül az ugyancsak az Orsz. Könyvtá-
ri Központ révén könyvtárunknak juttatott 71 külföldi
kiadványról /1.151/1947/, továbbá a vallás- és közokta-
tásügyi minisztérium révén az American Library Associa-
tiontól küldött 156 amerikai folyóiratról. Külföldről
érkező adományok voltak még a már fentebb említett Bri-
tish Council adományozta értékes folyóiratajándék, és
a következő könyvajándékok: Drumaux, P. /Louvain, 2/,
a Don Suisse adománya /1. 22, 28/1947/, Gérard, R. /Lau-
sanne, 1/, Honti F. /Genf, 1/, Howard, W. /Wennum b/Apel-
dorn, Hollandia, 1/, Keller, R. /Bécs, 1/, Stockholmi Ma-
gyar Intézet /153 /, Tolnay K. /Princeton, USA. 1/, Wa-
shingtoni Magyar Követség /16/.

Értékes belföldi adományokról is beszámolhatok:

Végh Jenő v. Gy. OSZ. főtitkár ur volt szives könyvtárának egy részét Akadémiánknak felajánlani s tisztviselőink az év júliusában válogatták ki a felajánlott anyagból a könyvtár számára becses műveket, elsősorban folyóiratokat, így az Ayin Tariki c. török folyóirat 108 kötetét, mintegy 200 más töröknyelvű folyóiratot, s nagyobb mennyiségű, főként pénzügyi s közigazgatási vonatkozású angol, német, francia, bolgár, lengyel, román, japán folyóiratot /vö. 318, 326/1947/.

131 értékes, szépen kötött kötettel ajándékozott meg Happel Gábor igazgató ur /581/1947/, s ugyanez évben gazdagodott meg könyvtárunk a kiváló Széchenyi-tudós, Viszota Gyula nagyértékű kéziratos és nyomtatványokból álló hagyatékával /jegyzékét l. 227/1947.sz./.

Oltay Károly megyet.ny.r. tanár ur 13 művével, 54 értekezésével és a Geodéziai Közlöny 18 kötetével ajándékozott meg bennünket. A vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól ez évben 31 művet, a magyar külügyminisztériumtól 2 kötetet, a magyar tájékoztatásügyi minisztériumtól 3, az Országgyűlés Elnökségétől 2, a Magyar Szovjet Művelődési Társaságtól 11 kötetet - Sztálin összes műveit --, a Főtitkári Hivatal utján 28 kötetet kaptunk. Megajándékoztak még: Bakonyi L. 1, Bérfai Szabó L. 2, Biszkay Gyula 1, 3, Finkey F. 1, Horváth Barna 2, Lévay F. 1, Melich János 2, Munkácsi Ernő 2, Orbán Árpád 1, Rásonyi László 1, Scheiber Sándor 1, Sisakión, Carlo 1, Várdai B. 1, Vargha Damján 3, Vendl A. 1, Wagner József 1, Widder Salomon 2 kötettel.

~~Leik~~ letétképen felajánlotta könyvtárunknak családi iratait Majláth Imre gróf.

Mint minden évben, 1947-ben is kérésre fordulunk tudósainkhoz, hogy nálunk hiányzó műveikkel, különnyomataikkal ajándékozzák meg könyvtárunkat. Ilyen irányú kérésünket ez évben teljesítették: Cotel Ernő, néhai Finkey József özvegye, Pais Dezső, Révész Géza, Rubinyi Mózes.

HL
Akadémikusok munkásságának gyűjtése

A beérkezett és felvett nyomdai köteles példányok száma ez évben 3000 volt, köteszámuk: 4256.

Nyomdai köteles példányok

Vásárolni 1947-ben még csak keveset tudtunk, csupán 140 kötetet, összesen 1.310 Ft értékben. A kötetés értéke még csekélyebb: ez évben összesen 150 forintot fordíthattunk erre a célra. Irattárunk számára sikerült 4 db. gyűjtődobozt vásárolnunk a 34 Ft-ért. Az év végén, december 22-én a vallás- és közoktatásügyi minisztérium jóvoltából nagyon hiányzó, ostrom után elveszett irógépeink pótlására 2.000 Ft segélyt kaptunk. - Postaköltségünk ez évben 2.150*34 Ft-ot tett ki; bevételünk összesen 5169.70 Ft, kiadásunk az év folyamán 2629.44 Ft. volt/ 1. Pénztárkönyvünk idevágó és az Akadémia Gazdasági Hivatalának vezetője által félévenként ellenőrzött adatait./

Vásárlás, kötetés

Megismételt kérésünk és állandó gondunk volt az elmúlt évben is nagyobb létszámú könyvtári személyzet biztosítása. Több ízben fordultunk e kéréssel az illetékesekhez /vö. 167, 183, 270/1947/, de a különösen súlyos altiszthiányt ez évben sem sikerült enyhítenünk. Örömmel fogadtuk, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az év július 20-án könyvtárunkhoz osztotta be szolgálattételre dr.Pataky Mária tanügyi tanácsos urnót, aki eddig a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban teljesített szolgálatot, s aki az év augusztus 4-én kezdte meg könyvtárunkban működését. /1.365/1947/.

VI.Személyzet

Változások

A nagyértékű filozófiai munkásságáráról jól ismert dr.Földes-Papp Károly főiskolai r.tanár ur az év október 10-én osztatott be a könyvtárhoz /1.461/1947/, ugyancsak a vallás- és közoktatásügyi minisztériumból, s néhány nappal később, október 15-én jelentkezett szolgálattételre dr.Ponyi István m.n.muzeumi könyvtári segédőr, egyetemi prozemináriumi előadó ur, aki eddig a Főtitkári Hivatalban működött /472/1947/.

Ez évben is igyekeztünk alkalmazottaink sorsolási sérelmeit enyhíteni, élyenirányu jogos kívánságaik

teljesítését a lehetőséghez képest szorgalmazni. Az év Előlépések folyamán megérdemelten soronkívül lépett elő a VII/3. fokozatba dr. Hartay Erzsébet, áll.gimm.r.tanár /353/1947/ és az végén életbeléptetett közalkalmazotti státuszrendezés következtében több tisztviselőnk kedvezőbb sorolást ért el; így dr. Schiller Pálné Rudas Erzsébet dr. könyvtárnok a VII/1. fizetési fokozatba /1947/ jan.1-i hatállyal/, Wodetzky Imréné m.n. ^mmuzeumi főtiszt ugyanabban az időpontban a VII/2-be került.

A vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól a M.N. Múzeum, az Egyetemi Könyvtár s más tudományos intézetekben az egész évben, tehát már az u.n. tudományos pótlék bevezetése előtt rendszeresített különmunkadíjakat igyekeztem a törvényesen biztosított azonos elbánás elve alapján a könyvtári tisztviselők részére is biztosítani, ez azonban csak részben sikerült. Míg a M.N. Múzeumban a tisztviselők és altisztek havonta mintegy 30-50 forint különmunkadíjat kaptak mennyiségi és minőségi többletmunkáért, addig - bár a M.N. Múzeum Tanácsa a M.T. Akadémia tisztviselőinek és altisztjeinek különmunkadíjakat illető igényjogosultságát elismerte /1.164/1947/, - könyvtárunkból egyedül a tudományos segédszemélyzet keretébe tartozó két tisztviselőnk és három altisztünk kapott ezirányú felszólalásom után havonta 17 ill. 18 forintot /vö. 244,527/1947/. A tudományos intézetekben működő állami tisztviselőknek járó tudományos pótléket is csak meggyőző érvelésű felszólalásunk után sikerült az Akadémia saját tudományos tisztviselőinek biztosítanunk /vö. 479/1947/. - Sajnos, általában az volt a helyzet - és ezt megtörtént esetekkel igazolhatom is - hogy tisztviselőink és altisztjeink több szempontból kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint a M.N. Múzeumba beosztott, hasonló állásu alkalmazottak. /Megtörtént pl., hogy egy igen jeles tudós tisztviselő, más esetben egy altiszt szeretett volna Akadémiánk könyvtárába beosztatni, érdeklődtek is nálam az ügyben, de mikor meghallották, hogyan állunk, sajnálkozva mindketten visszalóptak./

Tudományos pótlék és különmunkadíjak kérdése

Az 1947. év folyamán is rendszeresen megtartott könyvtári megbeszéléseken egyes tisztviselőink szá-

Munkakörök

mára az alábbi munkaköröket jelöltük ki: - bár kis létszámunkból folyt, hogy a saját munkakörén kívül még sok más tennivaló is hárult egy-egy dolgozónkra.

Az ujjépítés, helyreállítás munkálatait, a szakok újjärendezését dr.Györkösy Alajos és dr.Simonyi Dezső tanár urak irányították, nagy mértékben végezték is. Előbbi kezelte a nyomdai köteles példányokat is, végezte a könyvek szakozását, vezette a Növekedésknaplót. Simonyi könyvtárnok ur intézte azonkívül - utóbb Tirai Richárdné segítségével - a külföldi esereviszonnyal kapcsolatos ügyeket és a folyóiratok kezelését is; Tirai Richárdné pedig az újból meginduló köttetést.

A köteles példányok, adományok és régebbi feldolgozatlan anyag címtározását elősorban ifj.dr.Szandtner Pálné dr. Tóth Laura m.n.muzeumi alkönyvtárnok végezte, - az év utolsó tíz hetében dr.Földes-Papp Károly főiskolai r.tanár és dr.Ponyi István m.n.muzeumi könyvtári segédőr urak is - de más munkája elvégzése után szinte minden tisztviselőnk katalogizált egy-egy feldolgozásra váró szakot.

Az olvasótermi látogatók és kölcsönzők kiszolgálása - legtöbbször, altisztek hiányában, a könyvek kihozatala is - Faragó József tanár ur feladata volt. A kölcsönzés irányítását magannak tartottam fenn. Faragó tanár ur e mellett mint szakszervezeti összekötő is működött és a helyreállítás munkájában is tevékenyen vett részt.

A külön gyűjtemények közül: a kézirattárat kezelte dr.Schiller Pálné dr.Rudas Erzsébet könyvtárnok, aki tátkári teendőket is végzett; a Ráth-könyvtárat és a Régi Magyar Könyvtárat dr.Fludorovits Jolán könyvtárnok, aki egyúttal az illetmények ügyét is kezeli; a Kaufmann-gyűjteményt dr.Halmi János theol.m.tanár ur, aki számos alkalommal járt el a külföldi folyóirataján-

dékok ügyében is. A Széchenyi múzeum kezelője dr. Pataky Mária tanügyi tanácsos urnó, aki az ősz folyamán beledolgozta magát munkakörébe s előkészítette a múzeum anyagának az enyhébb idő beálltával tervbevett rendezését. A centenárius kiállítás előkészítő munkálatait is ő végezte.

Fentebb beszámoltam könyvtári adminisztrációink többszörös megnövekedéséről, és arról a háború óta ez évben ismét nagyobb lendületet vevő tudományos és bibliográfiai érdeklődésről, amellyel határon innen és határon túl fölkeresték könyvtárunkat. Elsősorban titkári teendőket végzett dr. ⁿArtay Erzsébet áll.gimn. r.tanár, e mellett a posta- és pénztárkönyvet kezelte. Az Irattári Mutatót összeállította Wodetzky Imréné m. n. muzeumi főtiszt. Altisztjeink takarítottak és helyre- rakási munkákat végeztek - itt-ott az olvasók, kölcsönzók számára a könyveket is kikeresték. /Erre tulnyomórészt nem volt idejük./ - A fentebb felsorolt külön feladatok megoldásában: a Nemzeti Kaszinó ⁴⁷35.000 kötetének hazaszállításában, a IV. Jegyzék alapján a fasiszta könyvek összeállításában és elszállításában stb. tisztviselőink és altisztjeink valamennyien résztvettek.

Bár az 1947. év sok biztatót hozott, legsúlyosabb gondjaink: a személyzet kis száma, a megfelelő munkahelyek és raktárhelyiségek hiánya, a rendszeres, előre beosztható évi dotáció hiányából folyó teljes anyagi bizonytalanság - ez évben sem enyhültek lényegesen. A könyvtár alkalmazottai az év novemberében memorandumot terjesztettek be hozzám /1.435/1947/, azzal a kéréssel, hogy azt az Igazgatótanácsnak, illetve az Elnök urnak továbbítsam; ebben összefoglalták könyvtárunk eredményes működésének legsúlyosabb akadályait. Egyben kérték, legyen ^{nek} segítségükre, hogy sok munkájuk, igyekezetük ne legyen hiábavaló, hanem - a legfontosabb hiányok kiküszöbölése, nehézségeink enyhítése után - termékeny és eredményes lehessen. A Könyvtári Bizottság az év novemberi ülésén meghallgatta a memorandumot, s

VII. A könyvtár
teherterhelési és
a megoldandó fel-
adatok

A tisztviselők
memoranduma

* > Az Ország. Kaszinó-ra vonatkozó -
közlés 2. 12 - 1947. évi évi szám -

bár teljes elismerését fejezte ki könyvtárunk könyvtá-
runk alkalmazottainak a nehéz körülmények között is
végzett odaadó munkájukért és az így is elért eredmé-
nyekért, mégis, kénytelen volt nagy sajnálattal megál-
lapítani, hogy a fennálló bajokon segíteni egyelőre
nincs mód.

Egy reményünk mégis volt: az UNESCO az év UNESCO-segély
nyarán kérdőíveket küldött szét a legnagyobb magyar
könyvtárakhoz és az ezekre adott válaszukban részle-
tesen feltártuk Akadémiánk és könyvtárunk súlyos hely-
zetét az UNESCO vezetősége előtt /vö. 343, 345, 475/1947/.
Egyelőre abban reménykedünk, hogy kérésünk nem lesz hi-
ábavaló és a kapott nagybbszabásu segítséggel könyvtá-
runkat újból teljesen helyreállíthatjuk, virágzóvá te-
hetjük.

Az előző esztendő végén a jövőre megállapi-
tott programból 1947 folyamán, láttuk, több pont meg-
valósult. A könyvtár nagyobb épületkárait tulnyomórészt
megjavították, vagy pedig helyreállításuk, mint az olva-
sóteremé is, folyamatban van. Számos szak került ez év-
ben is rendezésre, s rendeztük a Ráth-könyvtárat, a Ré-
gi Magyar Könyvtárat, a Kaufmann-gyűjteményt. A Nemzeti
Kaszinó 35.000 kötetét az Egyetemi Könyvtárból hazaszál-
litottuk. A könyvtár fogalma minden tekintetben ismét
fellendült.

A nagyobb anyagi befektetéseket vagy nagyobb Munkaprogramm
létszámu személyzetet, megfelelő helyet kívánó munkák a- az 1948.évre
zonban ez évben még elmaradtak. A következő idők elsőren-
dű feladatai - az állandóan folyó könyvtári munkák folya-
matos végzése mellett - éppen e feladatok megoldása lesz:

1. elrejtett s még ki nem csomagolt értékeink
hozzáférhetővé tétele, rendezése;

2. a könyvtár épületkárainak, így a Scheneck-
lakás feljárójának teljes helyreállítása után a könyvtár
szakjainak végleges rendezése;

3. A cimtárak 1300 katalogustokjának új-
rendezése, új tokokkal való kiegészítése.

A következő évhez, 1948-hoz kötött feladat:
A szabadságharc évének, 1948-nak centenáriumi megünne-
pélése.

Csak a távolabbi jövőbe illeszthető, de mul-
hatatlanul szükséges feladatok:

A Nemzeti Kaszinó 45.000 kötetének felvétele. *7

A könyvtár teljes revíziója.

*7) Az Ország. Kaszinóról
l. a 118. oldalán.